

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE KARDEŞ İLİŞKİLERİ İLE
AKADEMİK KENDİNİ ENGELLEME ARASINDAKİ
İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şengül YAŞAR ERVERDİ

İstanbul

Ekim, 2023

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE KARDEŞ İLİŞKİLERİ İLE
AKADEMİK KENDİNİ ENGELLEME ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şengül YAŞAR ERVERDİ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul ORAL

İstanbul

Ekim, 2023

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul ORAL .....

Üye Doç Dr. Esra TÖRE .....

Üye Doç. Dr. Ali ÖZDEMİR .....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BEYANI

“Lise Öğrencilerinde Kardeş İlişkileri İle Akademik Kendini Engelleme Arasındaki İlişki” adlı yüksek lisans tezi için hazırlamış olduğum çalışmanın sonuçlanacağı aşamaya kadar geçen zamanda bilimsel etiğe ve akademik kurallara uyum gösterdiğimi, proje içindeki bütün bilgilerin bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde edildiğini, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Şengül YAŞAR ERVERDİ

ÖN SÖZ

İnsanların bir arada yaşamasının zorluklarını temelde aile ilişkilerinin sağlıklı gelişiminde olduğunu bilmekteyiz. Bu ilk ilişkilerin niteliklerinin geleceğimizi kısmen de olsa belirlediğini var sayarak, kardeş ilişkilerinin akademik yaşamda nasıl bir rolü olduğunu anlamak amacıyla seçilmiş bir yüksek lisans tez çalışmasıdır.

Tez konumu seçmemde bana oldukça önemli bir fikir veren sevgili hocam Doç. Dr. Yüksel Erdoğan'a,

Ölçekler konusunda destek olan sevgili hocam Dr. İbrahim Taş'a,

Tez sürecimde bana destek olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul Oral'a, Araştırmanın uygulama aşamasında; çalışmaya dahil edilen tüm öğrencilere, okullarda bilgilerin doldurulmasını sağlayan tüm idari ekip ve öğretmenlerimize,

Tez yazma aşamasında bana destek olan, analiz ve kaynaklar kısmında fikirleriyle beni yalnız bırakmayan sevgili Işıl Doğan'a,

Yüksek lisans eğitimime başlamamda bana destek olan ve tezin her aşamasında fikirlerimi paylaştığım sevgili eşim Turan Erverdi'ye, teşekkürlerimi sunarım.

Şengül YAŞAR ERVERDİ

İstanbul-2023

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE KARDEŞ İLİŞKİLERİ İLE AKADEMİK KENDİNİ ENGELLEME ARASINDAKİ İLİŞKİ

Şengül YAŞAR ERVERDİ

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul ORAL

Ekim, 2023 – 45 + xi Sayfa

Bu çalışmada, kardeş ilişkileri ile akademik kendini engelleme davranışı arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. İlişkisel tarama modelinde gerçekleştirilen bu çalışmadaki veriler, “Kardeş İlişkileri Ölçeği” ve “Akademik Kendini Engelleme Ölçeği” ve “Demografik Bilgi Formu” aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmanın evreni, 2021-2022 eğitim yılında İstanbul ilinin Gaziosmanpaşa ilçesindeki devlet okullarında eğitim gören 9. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklem grubunu 300’ü (%61.3) kız, 189’u (%38.7) erkek toplam 489 öğrenci oluşturmuştur. Verilerin analizinde SPSS 21 programı kullanılmıştır. İki grup puan ortalaması arasındaki anlamlı farkı bulmak için t testi, ikiden fazla grup için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Ölçek puanları arasındaki ilişkinin varlığını ortaya koymak için de Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Kardeş ilişkileri ölçeğinde, öğrencilerden bir kardeşiyle arasındaki ilişkiyi düşünerek soruların cevaplanması istenmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin kardeş ilişkileri düzeylerinin akademik kendini engelleme düzeyleri üzerinde anlamlı bir ilişkinin varlığı söz konusu olmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre, kardeş ilişkilerinde cinsiyet açısından kızların ve 15-16 yaşlarındaki öğrencilerin lehine anlamlı farklılık olduğu, öğrencilerin seçtiği kardeşin doğum sırasına, cinsiyete ve yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Pearson Korelasyon Analiz sonucuna göre, kardeş ilişkileri alt boyutlarından destek ve paylaşım boyutunda negatif, kıskançlık ve çatışma boyutlarında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Regresyon Analizi sonucu, kardeş ilişkileri alt boyutlarından destek düzeylerinin, akademik kendini engelleme düzeylerini negatif yönde

etkilediği, çatışma alt boyutunun, akademik kendini engelleme düzeyini pozitif yönde etkilediği, paylaşım alt boyutunun akademik kendini engelleme düzeyini negatif yönde etkilediği, kıskançlık alt boyutunun ise akademik kendini engelleme düzeyini pozitif yönde etkilediğini göstermektedir. Öğrencinin kardeş ilişkileri düzeyinin akademik kendini engelleme düzeyleri üzerinde anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Kardeş İlişkileri, Akademik Kendini Engelleme, Lise ğrencileri

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN SIBLING RELATIONSHIPS AND ACADEMIC SELF-HANDICAPPING IN HIGH SCHOOL STUDENTS

Sengul YASAR ERVERDI

Master, Guidance and Psychological Counseling

Supervisor: Asst. Prof. Ertugrul ORAL

October, 2023 – 45 + xi Pages

In this study, the aim is to determine the relationship between sibling relationships and academic self-handicapping behaviors. The data for this research, conducted in the relational survey model, were collected through the "Sibling Relationships Scale," "Academic Self-Handicapping Scale," and a "Demographic Information Form." The population of the study consists of 9th-grade students attending public schools in the Gaziosmanpaşa district of Istanbul during the 2021-2022 academic year. The sample group of the study consisted of a total of 489 students, with 300 (61.3%) females and 189 (38.7%) males. SPSS 21 was used for data analysis. A t-test was conducted to find significant differences between the mean scores of two groups, and one-way analysis of variance (ANOVA) was performed for more than two groups. Pearson correlation analysis was used to reveal the relationship between scale scores. In the Sibling Relationships Scale, students were asked to answer questions by considering their relationship with a sibling. As a result, a significant relationship was found between the levels of sibling relationships and academic self-handicapping levels among students. According to the results of the study, there was a significant difference in sibling relationships in terms of gender, favoring females and 15-16-year-old students. It was also found that the choice of the sibling did not show a significant difference based on birth order, gender, and age.

According to the results of the Pearson Correlation Analysis, there is a negative relationship in the sibling relationship sub-dimensions of support and sharing, and a

positive relationship in the dimensions of jealousy and conflict. The Regression Analysis indicates that the levels of support in the sibling relationship sub-dimensions negatively affect the levels of academic self-handicapping. The conflict sub-dimension positively influences the levels of academic self-handicapping, while the sharing sub-dimension negatively affects the levels of academic self-handicapping. Additionally, the jealousy sub-dimension positively influences the levels of academic self-handicapping. The study found a significant predictive effect of the student's level of sibling relationships on the levels of academic self-handicapping.

Keywords: Sibling Relationships, Academic Self-Handicapping, High School Students

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİK BEYANI.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xii
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ.....	1
İKİNCİ BÖLÜM	
LİTERATÜR TARAMASI	7
2.1. Kardeş İlişkileri	7
2.1.1. Kardeş İlişkilerini Belirleyen Faktörler	9
2.1.1.1. Yaş Faktörü	9
2.1.1.2. Doğum Sırası	10
2.1.1.3. Cinsiyet	10
2.1.1.4 Kardeş İlişkilerinin Yönetimi/Ebeveyn Çocuk İlişkileri	10
2.1.2 Kardeş Kıskançlığı	11
2.1.3 Kardeş Rekabeti	12
2.2. Akademik Kendini Engelleme	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM.....	16
3.1.Araştırmanın Modeli	16
3.2. Evren ve Örneklem.....	16
3.3. Verilerin Toplama Araçları	19
3.3.1. Demografik Bilgi Formu	19
3.3.2. Kardeş İlişkileri Ölçeği (KIÖ).....	19
3.3.3. Akademik Kendini Engelleme Ölçeği	19
3.4. Verilerin Toplanması.....	20
3.5. Verilerin Analizi.....	20

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR	21
-----------------------	-----------

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ.....	30
5.1. Tartışma ve Sonuç	30
5.2. Öneriler.....	30
KAYNAKÇA	36
EKLER.....	43
ÖZ GEÇMİŞ.....	48

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Yaş Faktörüne İlişkin Değerler	17
Tablo 3.2. Cinsiyet Faktörüne İlişkin Değerler	17
Tablo 3.3. Kardeş Sayısı Faktörüne İlişkin Değerler	17
Tablo 3.4. Öğrencilerin Doğum Sırası Faktörüne İlişkin Değerler	17
Tablo 3.5. Öğrencilerin Seçtiği Kardeşin Doğum Sırası Faktörüne İlişkin Değerler	18
Tablo 3.6. Öğrencilerin Seçtiği Kardeşin Cinsiyeti Faktörüne İlişkin Değerler	18
Tablo 3.7. Öğrencilerin Seçtiği Kardeşin Yaşı Faktörüne İlişkin Değerler	18
Tablo 3.8. Veri Toplama Araçlarının Cronbach's Alpha Katsayıları	20
Tablo 4.1: Kardeş İlişkileri ve Akademik Kendini Engelleme Ölçeklerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Skewness ve Kurtosis Değerleri	21
Tablo 4.2: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Yaşlarına Göre Bağımsız Grup t-Testi	22
Tablo 4.3: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Bağımsız Grup t-Testi	22
Tablo 4.4: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	23
Tablo 4.5: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Doğum Sırasına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	24
Tablo 4.6: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Seçtiği Kardeşin Doğum Sırasına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	24
Tablo 4.7: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Seçtiği Kardeşin Cinsiyetine Göre Bağımsız Grup t-Testi	25
Tablo 4.8: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Seçtiği Kardeşin Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	25
Tablo 4.10: Kardeş İlişkileri Destek Boyutunun Akademik Kendinin Engellemeyi Yordamasına Dair Regresyon Analizi	27
Tablo 4.11: Öğrencilerin Kardeş İlişkileri Çatışma Boyutunun Akademik Kendinin Engelleme Düzeylerini Yordamasına Dair Regresyon Analizi	28
Tablo 4.12: Öğrencilerin Kardeş İlişkileri Paylaşım Boyutunun Akademik Kendinin Engelleme Düzeylerini Yordamasına Dair Regresyon Analizi	28

Tablo 4.13: Öğrencilerin Kardeş İlişkileri Kıskançlık Boyutunun Akademik Kendinin Engelleme Düzeylerini Yordamasına Dair Regresyon Analizi	29
Tablo 4.14: Öğrencilerin Kardeş İlişkileri Düzeyinin Akademik Kendinin Engelleme Düzeylerini Yordamasına Dair Regresyon Analizi.....	29

KISALTMALAR

SPSS	: Statistical Package For Social Sciences
ANOVA	: Analysis of Variance (Tek Yönlü Varyasyon Analizi)
AKEÖ	: Akademik Kendini Engelleme Ölçeği
KİÖ	: Kardeş İlişkileri Ölçeği

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Kardeşlik insanlık tarihi boyunca en etkili ve belirleyici bir ilişki biçimi olup hayat boyu sürmektedir. Çocuğun biyolojik olarak aynı anne ya da babadan doğması kardeşlik için yeterli olmuş, toplumsal değişimin ve gelişimin farklılaşmasıyla birlikte daha sonraki zamanlarda, evlat edinilmiş çocuklara da (anne ya da babanın farklı olmasına rağmen) kardeş adı verildiği görülmüştür. Bu çocukların arasındaki ilişki ise kardeş ilişkileri olarak tanımlanmıştır (Faber ve Mazlish, 2022: 14).

Çocukluk döneminde kardeşlerin tüm davranışları ile, birbirlerine karşı olan hisleri, ergenlik dönemimin erken zamanlarındaki kardeşlik ilişkilerinin niteliği ile yakından ilgili olmuştur. Bu ilişkinin biçimi ise yaşam boyu sürecek bir ego yapılanmasına olumlu ya da olumsuz biçimde katkıda bulunacaktır (Öz Soysal vd., 2016: 13). Bebek büyürken anneye ya da bakım veren kişiyle bağlanma davranışı geliştirmekte, hatta hayatta kalmak için bağlanma davranışını sürdürmesi gerekmektedir (Bowlby, 2013: 237). Bağlanma davranışının hayatta kalmak için yeterince geliştiğini düşünecek olursak, anne, baba ya da bakım veren kişi çocuğun ileriki dönemlerinde geliştireceği akran ilişkileri için yeterince yakınlık göstermiş, ya da bağlanmayı sürdürebilmiş midir?

Psikoloji, tarihsel gelişiminden bu yana anne baba ve çocuk ilişkilerinin dikey biçimi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu sebeple dikey ilişkiler üzerinden şekillendiği düşünülen kişilik özellikleri, anne-baba ve çocuk üzerinde durmuştur. Bilinçdışının hayatımızdaki yeriyile ilgilenen psikanaliz ise kuşaklar arası kardeşlik ilişkilerine odaklanmıştır. Mitchell (2011: 1), akran ve arkadaşlık ilişkileriyle evdeki kardeş ilişkilerimizi devam ettirdiğimizi, okullarda öğretmenlerin ebeveynlerin haklarını devir aldığını, böylelikle dikey yapılanmaları koruduğumuzu belirtmiştir. Psikanaliz çalışmalarında ise kardeşler yatay ilişkilerinin bir meselesi olmak yerine, kuşak sorunu üzerinden dikeyleştirilmiştir (Mitchell, 2011: 3).

Anne ve babanın konumu düşünüldüğünde, tüm yaşantılar çocukların psikolojik ve davranışsal gelişimini sağlamak amacıyla gerçekleşmektedir. Ancak anne ve babanın yetersiz yaklaşımları, kapsama ve duygusal iletişim kurmadaki eksiklikler kardeşlik

ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Çocuklar ebeveynlerinin eksikliklerini gidermek amacıyla kardeş ilişkilerine ihtiyaç duymuş, kardeşler, kardeşlik ilişkileri üzerinden duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır (Arabacı ve Ömeroğlu, 2016: 7).

Çocuğun kapsanmak için kendisinden büyük bir yetişkine ihtiyacı vardır. Ancak anne babanın ruhsal ve bedensel olarak orada olamayışından, çocukların kendilerine kardeşler arasında bir ilişki biçimi oluşturduğu gözlemlenmiştir. Annenin ruhsal ve bedensel olarak orada olamayışının yarattığı eksikliği, büyük kız kardeş, ikame bir anne olarak devir almış, büyük erkek kardeş ise babalık işlevlerini yerine getirmeyi amaçlamıştır. Çocukların oyunlarında olan bu farklı konumlar, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde de sürmeye devam etmektedir (Aydoğan, 2006: 10).

Kardeş kavramının bir kullanımı ise birlikte yola çıkmış, belli bir dava uğruna çalışan, aynı fikirleri paylaşan insanlar için kullanılmaktadır. Burada sözü edilen kardeşlik kavramı topluluk içinde bir yakınlaştırıcı, yapıştırıcı etkisi yaratmaktadır. Topluluktaki kardeşler aralarında derin bir bağ olmamasına rağmen, ikame bir kardeşlik bağı geliştirerek aynı yolda yürümeye devam ederler. Topluluk içinde gelişen olumsuz durumlar, topluluktan uzaklaşılmasına ya da ötekileştirmeye yol açacak, bu şekilde tarih boyunca devam eden aile içindeki kardeşlik ilişkileri yer değiştirerek, küçük gruplarda yaşamayı sürdürecektir (Demirtaş, 2021: 220).

Kardeş kavramının bir diğer anlamı ise, farklı statü ve siyasi haklardan uzaklaştırılmış veya geri planda bırakılmış, dezavantajlı gruplar için kullanılmaktadır. Engelli kardeşlerimiz, bayan kardeşlerimiz, göçmen kardeşlerimiz...vs gibi. Kardeş söyleminin eleştirel analizine baktığımızda, olumlu görünen kardeş kavramının anlamında “ötekileştirici”, “dramatik” ve “elinden tutulması gereken” konumuna indirgenildiğini görebiliriz. Dolayısıyla tüm kardeş ilişkilerinde olduğu gibi, birbirine ötekileştirme sürecinin, bir diğerini eksik görmekle ya da eksik göstermekle başladığını düşünebiliriz. Kardeş ilişkileri görüldüğü üzere yaşamın tüm alanlarında ikame bir şekilde sürdürülmeye devam etmektedir. Kardeş ilişkilerinin olumsuz özellikleri, bireyin kendini gerçekleştirme sürecine etki edecek, hayat boyunca kendi başarılarını engellemesine neden olacaktır (Demirtaş, 2021: 220).

1.1. Problem Durumu

Kardeş ilişkileri, incelenebilecek sorunların ortaya koyulması açısından son derece zengin bir ortamdır. Anne ve baba tutumunun kardeş ilişkilerine yansımaları ise birçok araştırmada ortaya koyulmuştur. Doğum sırasına göre farklılıklar, cinsiyet üzerine farklılıklar, anne babanın her çocuğa ayrı olan ruhsal yatırımı, çocuklar arasındaki rekabeti, sevgi ve nefret ilişkisini tetikleyecektir. Adler'e göre doğum sırası, sonradan kazanılan özelliklerdendir ve anne babanın çocuğa olan yaklaşımını oldukça açık bir biçimde ortaya koyar (Adler, 2015). Bu teoriye göre ortanca çocuklar dünyanın adaletsiz olduğunu düşünmeyi geliştirmişlerdir. İlk doğan çocuğun, diğer kardeşin gelmesiyle, tahttan indirilme durumunu tecrübe ettiğini ve bunun sonucunda gücünü ve kendini üstün görme durumunu kaybettiklerini savunur. Fakat küçük kardeş, hiçbir zaman ilk doğan çocuk gibi tek olduğu özel bir zaman dilimine sahip değildir. Kardeş ilişkilerinin olumsuz sonuçlarından biri de kardeş sayısına göre ailenin kabul düzeyidir. Kardeş sayısı arttıkça çocuğun kendini ailede kabul düzeyi azalmaktadır. 4 veya fazla kardeşi olan çocukların kendini kabul düzeyinin, 2 veya 3 kardeşe sahip olanlara göre düşük olduğu görülmüştür (Yılmaz ve Kesici, 2014: 6).

Furman ve Buhrmester (1985) göre kardeş ilişkilerinin yapısını oluşturan dört önemli unsurdan bahsedebiliriz. Kardeşler yakın ilişkiler kurar, rekabet yapılanmaları aktif olmasa da sürekli vardır, birbiri arasında güç gösterisi yaparlar ve çatışmacı bir tutum izlerler. İletişim ve samimiyet yakınlık unsuru ile ilgili, yaş farkı ise güç unsuruyla ilişkilidir. Kardeşler arasındaki kıskançlık durumu, bu anlaşmazlıklar, çatışma ve rekabetin yaşanmasının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Kardeşler, çekirdek ailenin içinde küçük bir grup oluşturur. Bu grup yeni gerilimlere yol açarken; aynı zamanda ruhsallığın gelişiminde yeni seçenekler de sunar. Grubun bir üyesi olarak işlev görebilmek, liderlik, üyelerin eşitliği, diğerine saygı duymak ve farklılıkların kabulü gibi konularla başa çıkmayı öğrenmek; aile içindeki küçük grupta başlar. Kardeşlik grubunda bu çetin meseleleri nasıl deneyimlediğimiz; gelecekteki arkadaşlık/akran ilişkilerinde ve bir grup üyesi olarak varoluşumuzda, öteki algımızda belirleyici olabilir. Hayat boyu süren kardeş ilişkileri, bu ilişkilerin kardeşler arasındaki sevgi ve ilgi dağılımının adaletli olması, kardeşler arası rekabetin yüksekliği, insan hayatı boyunca gözlenebilir bir durum olmaya devam edecektir. Akran ve arkadaş ilişkilerinin ilk tohumları evde kardeş ilişkileriyle atılmaktadır (Şipal, Yeğengil ve Toka, 2012: 55).

1.2. Problem cümlesi

Bu araştırmanın ana problemi; “lise öğrencilerinde kardeş ilişkileri ile akademik kendini engelleme arasında ilişki nasıldır?” şeklindedir.

Araştırmanın ana problemi çerçevesinde, aşağıdaki şu alt problemlere yanıt aranmıştır.

1.3. Alt problemler

1. Öğrencilerin Kardeş İlişkileri ve Akademik Engelleme Ölçeği puanları, demografik değişkenlere göre (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, seçilen kardeşin doğum sırası, seçilen kardeşin cinsiyeti, seçilen kardeşin yaşı) farklılaşmakta mıdır?
2. Öğrencilerin akademik engelleme ve kardeş ilişkileri puanları arasında anlamlı ilişkiler bulunmakta mıdır?
3. Öğrencilerin kardeş ilişkileri puanları, akademik kendini engelleme üzerinde anlamlı birer yordayıcı mıdır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın asıl amacı; Lise Öğrencilerinde Kardeş ilişkileri ile Akademik Kendini Engelleme arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.5. Araştırmanın Önemi

İnsan, dünyanın tüm yıkıcı etkilerine bir arada yaşayarak karşı gelmiş, kendini doğanın koşullarına adapte edebilmiş, yaşadığı zaman içerisinde doğayı kendine göre ehliştirebilmiştir. İnsanı milyonlarca yıldır bir arada tutan ve doğanın sert koşullarına karşı gelmenin en önemli koşulu, bir arada yaşamının gerektirdiği iş birliği ve dayanışmadır. Tüm insanların bildiği bir kardeşlik geliştirmiş ve bu dayanışmayla doğanın sert koşullarına karşı gelebilmiştir (Özkan, 2020).

Yerleşik düzene geçiş, tahıl toplumunun gelişimi, ailenin insan hayatındaki önemi, kardeş ilişkilerinin her daim önemli bir konumda kalmasına neden olmuştur. Kardeşlik kavramı, aynı anneden ve babadan doğan değil de bir arada birlikte yaşayabilen anlamda kullanılmıştır. İnsan milyonlarca yıldır kardeş gibi yaşamış ve yaşamaya devam edecektir. Bu kardeşlik, dayanışma, paylaşım, rekabet, kıskançlık ve haset içermektedir (Şahan, 2015: 1). Bu açıdan baktığımızda kardeş ilişkileri, bu dayanışmanın ya da rekabetin ilk tohumlarının atıldığı yerdir. Anne baba çocuktan oluşan ilk çekirdek aile, yeni katılan bir kardeşle başka aile dinamiklerine

dönüşecektir. Anne yeni katılan çocuğu, aileye dahil edecek, ilk çocukla ikinci çocuğun arasındaki ilişkiyi görerek düzenleyecek, kıskançlık duygularını görecek ve birlikte yaşamının koşullarını birlikte yaşayanlar arasında paylaşacaktır (Şipal vd., 2012: 55).

Kardeş ilişkilerinin yansımalarına, hayatın her alanında karşılaşmaktayız. Evde yaşanan kardeş ilişkisi dinamiklerinin, yer değiştirerek okulda devam ettiğini, iş hayatında aynı biçimde devam ettirdiğimizi görmezden gelemeyiz. Kardeşler arasındaki adaleti sağlayacak olan anne, tüm çocuklarının duygularını görmeli, birbirleri arasındaki duyguları dengelemeyi, eşitlemeyi sağlamalıdır. Bu anlaşılamayan deneyim tüm hayatımız boyunca karşımıza çıkacak olup, kişinin kendini her alanda engellemesine kadar varacaktır (Kale vd., 2021: 148).

Kardeş ilişkilerinde çatışma yaşandıktan sonra, bir uzlaşma ihtiyacı doğmakta ve kardeşlerin bir uzlaşma çabası içine girdiği görülmektedir. Böylelikle yaşanan deneyimden sonra uzlaşmaya çalışma deneyimi, yaşamın ilerleyen yıllarında oldukça etkili olacaktır. Kardeşler bazı sorunları kendi başına çözebilecekken, yoğun kıskançlık ve haset içeren eylemleri annenin ya da babanın gözlemlemesi ve gerektiği zaman müdahalede bulunması gerekecektir. Anne bu ilişkinin içinde gözlemleyici ve objektif tutumunu koruyarak bir kardeşin diğerine olan öfkesini eyleme dökmesine engel olacak, yaşanabilecek yıkıcı etkiyi azaltabilecektir. Bu sebeple anne baba çocukların yıkıcı dürtülerine karşı koruyucu ve kapsayıcı olmak durumundadır. Kardeşler kendilerini bir diğer kardeşi ile kıyaslar, kendinde sahip olduğu yeteneğin ve değerlerin farkına varabilirler. Kardeş ilişkilerinin düzenlenmesi, haset ve kıskançlık duygusunun görülüp kontrol altına alınması, insanların tüm yaşantısı boyunca zamanı daha iyi kullanmasına neden olacak, başarılarını dolaylı bir şekilde ortaya çıkarabilmesini sağlayacaktır (Polat, 2017: 29).

Uygurlukla beraber oluşan kültürel yapılanmanın, kardeşlerin birbirinden uzaklaşmasına, bir arada yaşamının zorluklarına işaret etmiş, insanların daha küçük gruplarda, ya da izole bir şekilde yaşamasına bir neden oluşturmaya devam etmektedir. İnsan ancak birlikte yaşayabilirse doğayı kısmen de olsa kontrol altına alabilir, sağlıklı bir şekilde yaşamını sürdürebilir (Yalçın, 2022: 148). Bu tezde kardeş ilişkileri ve bu ilişkilerin getirdiği kıskançlık, paylaşım, destek ilişkisi kuramsal açıdan incelenecektir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırmadaki sınırlılıklar şunlardır;

1. Araştırma, 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul ili Gaziosmanpaşa İlçesindeki devlet okullarında bulunan lise bölümünde eğitim gören 9. Sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
3. Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi okullarla sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Kardeş: Aynı ana babadan dünyaya gelmiş veya ebeveynlerinden biri ortak olan kişiler ve evlat edinilmiş diğer çocuklara kardeş denir (şahan, 2015: 1).

Kıskançlık: Sevilen birisinin, başkasıyla ilgilenildiği kanısına vardığında takınılan olumsuz durum (Özdemir, 2021: 652).

Rekabet: Kişiler arasında diğerlerinden geride kalmamak ve daha iyi olmak emeliyle gösterilen davranışsal tüm kalıplar rekabet olarak tanımlanmaktadır (Bülbül ve Akkaynak, 2021: 32).

Akademik kendini engelleme: Kişinin kendi yolunu engelleyerek, başarılı olmasını kendisinin engellemesidir (Üzbe ve Bacanlı, 2013).

Öğrencinin Seçtiği Kardeş: Öğrenciler kardeş ilişkileri ölçęđini bir kardeşini seçerek cevaplandırıdılar

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Kardeş İlişkileri

Çocukluk döneminde kardeşlerin olumlu ve olumsuz tutumları ve birbirlerine karşı hissettikleri duygular, daha sonraki erken ergenlik döneminde kardeşlik ilişkilerinin niteliği ile yakından ilgilidir (Öz Soysal vd., 2016: 13). Kardeşler, çekirdek ailenin içinde küçük bir grup oluşturur. Bu grup yeni gerilimlere yol açarken; aynı zamanda ruhsallığın gelişiminde yeni seçenekler de sunar. Grubun bir üyesi olarak işlev görebilmek, liderlik, üyelerin eşitliği, diğerine saygı duymak ve farklılıkların kabulü gibi konularla başa çıkmayı öğrenmek; aile içindeki küçük grupta başlar. Kardeşlik grubunda bu çetin meseleleri nasıl deneyimlediğimiz; gelecekteki arkadaşlık/akran ilişkilerinde ve bir grup üyesi olarak varoluşumuzda, öteki algımızda belirleyici olabilir. Aynı evde, aynı anne babadan doğmuş ve aynı anne babayla yaşamış olsalar da her bir kardeşin anne ve baba ilişkisi farklı, deneyimleri öznedir. Ayrıca, yaş, cinsiyet, doğum sırası ve kişilik yapıları farklılığı aile bireylerinin birbirleriyle ilişkilerini etkileyen faktörlerdir. Türkiye’de kardeş ilişkileri ve kardeş gibi konuların akademi ortamında araştırılmasına geç başlanmıştır. Türkiye’de kardeş ve kardeş ilişkilerinde yapılan lisansüstü tezleri ayrıntılı olarak inceleyen bir araştırmada bu konunun ilk olarak 1991 yılında işlendiği görülmüştür. Araştırmanın bulgularında daha çok psikoloji alanında çalışmalar yapıldığı, ancak detaylı bir kuramsal temele dayandırılmadığı görülmüştür (Kale vd., 2021: 150).

Kardeş ilişkileri yaşam boyu devam edecek bir ilişki biçiminin kaynağını oluşturur. Bu sebeple küçük yaşlarda edinilen tüm olumlu ve olumsuz özellikler gelecekte ilişkilerimizin nedenleri arasında girecektir. Anne baba tutumunun kardeş ilişkilerindeki tutumunu ölçen bir araştırmada, kardeş ilişkilerinde rekabet ve çatışma boyutunun küçük yaşlarda daha yüksek olduğu görülmüştür. Yaş ilerledikçe ve farkındalıkların yükselmesi ile bu oranların düştüğü sonucu çıkarılabilir. Ancak anne baba tutumları, demokratik davranma ve eşitlik tanıma ile sıkı disiplinin yaş gruplarına

göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Demokratik davranma küçük yaşlarda düşükken, sıkı disiplin ise büyük yaşlarda düşüktür. Burada yaş gruplarına göre anne baba tutumunun değiştiğini görmekteyiz. Demokratik ve eşitlik tanıyan anne baba tutumu, kardeşler arasındaki ilişkiyi olumlu anlamda etkilerken; ilgisiz, otoriter ve baskıcı anne baba tutumu, kardeş ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Son yıllarda anne baba tutumunun kardeş ilişkilerine etkisinin dolaylı bir şekilde de olsa, ortaya çıkarılmaya başladığını gösteren çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Erginoğlu, 2015:59).

Kardeş ilişkilerinin cinsiyetler düzeyinde farklılık gösterdiği yapılan bazı çalışmalarda desteklenmiştir. Kadınlara göre, anne babaları daha demokratikken; erkekler, anne babalarını daha koruyucu ve otoriter olarak görmektedir. Bunun yanında anne ve babalarını otoriter, koruyucu ve istekçi olarak algılayan gençlerin kardeş ilişkilerinin daha olumsuz olduğu görülmektedir. Kardeş ilişkilerinde adaleti sağlayacak en önemli etken anne babanın demokratik tutumu ve sınır koyma becerisidir. Kardeş ilişkilerinde objektif tutum, olumlu ilişkileri destekler niteliktedir (Yıldırım ve Sezer, 2018: 86).

Duygu düzenleme, kişinin hedeflerine ulaşabilmesi için duygusal tepkilerini kontrol edebilmesi, gözlemleyebilmesi, değerlendirmesi ve değiştirebilmesidir. Kardeş ilişkileri çocuklara duygusal deneyimleri yaşamaları için güvenli bir ortam sunarak, duyguları tanıma, anlamlandırma ve simgeleştirme becerisi kazandırmak için oldukça yüksek fırsatlar sunar (Dunn, 2007). Kardeş ilişkilerinde duygu düzenleme becerisinin olumlu kardeş ilişkilerine pozitif yönde bir etkisi olduğu tespit edilmiştir (Eminoğlu, 2021:48).

Kardeşler arasındaki olumsuz ilişki durumunun, kardeşler arası şiddetin ortaya çıkmasında etken olduğunu gösteren çalışmalar literatürde pek fazla yer almamaktadır. Birçok kültürde kardeşler arasında yaşanan şiddetin, karşılıklı rekabet ve kıskançlık durumundan kaynaklı normal bir tutum olduğu gözlenmektedir. Ancak erken çocukluk ilişkilerinde yaşanan rekabet ve kıskançlığın anne baba tarafından normal algılanması, şiddetin ilerleyen yıllarda daha farklı şekillerde ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Anne babanın, kardeşler arasındaki rekabet ve kıskançlığı doğru yorumlaması, tekrarlanan davranışlar, psikolojik baskı, kasti şiddet mutlaka normal düzeydeki kardeş kıskançlığından farklı yorumlanmalıdır. Kardeşler arası şiddetin yetişkinlikte

oldukça yüksek olmasına karşın, çocukluk çağında kardeşler arasında görülen şiddetin literatürde yeterince yer almadığı görülmüştür (Polat ve Göldoğan, 2016:9).

Engelli kardeşi olan bireylerde yaşanan kardeş ilişkileri problemleri, yaşam boyu bireyde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Trakya Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmaya göre; normal gelişim gösteren birinin, engelli bir kardeşiyle yaşadığı problemler, entegre eğitim alıp almama durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Entegre eğitim almış çocukların ilişki düzeyi, entegre eğitim almamış diğer çocukların kardeşleriyle ilişkisinden anlamlı derecede yüksektir (Ertürk,2009:60).

2.1.1. Kardeş İlişkilerini Belirleyen Faktörler

2.1.1.1. Yaş Faktörü

Kardeşler arasındaki etkileşim yaşla birlikte değişiklik göstermektedir. Kardeş ilişkisinin temeli ise erken çocukluk dönemlerinde atılmaktadır. Anne babalar yaşı büyük çocuktan, iyi örnek olmasını istemekte, böyle olmadığı durumlarda ise büyük çocuğu olumsuz yönde eleştirmektedirler. Küçük çocuğun ise büyük çocuğu taklit etmesini, onun sözünü dinlemesi gerektiğini belirtmektedirler. Bu beklentiler çocukların zayıf ilişkiler geliştirmesine neden olmaktadır. Büyük çocuk, kendinden sonra gelen çocuğu kıskanmaktadır. Aile bu kıskançlığın farkına varıp ona örnek olmasını istemektense, büyük çocuğun kıskançlığını fark etmeleri, duygularının deneyimlenmesini desteklemesi gerekmektedir. Küçük yaşlarda kardeşler arasındaki az yaş farkının çocuklar tarafından fark edilmesi çok muhtemel değildir. Kardeşiyle arasındaki yaş farkı etmez ve böylelikle rekabet daha yoğun yaşanabilir. Kardeşler arası yaş farkı daha az olduğunda kıskançlık artmaktadır (Dunn ve Mcguire, 1992: 70).

Çocukları arasındaki yaş farkının daha az olması, birçok ebeveyni mutlu etmektedir. Ancak yaş farkı azaldıkça kıskançlık artmakta, ailenin çocuklara tutumu ise daha demokratik ve anlayışlı olmaktadır. Aralarında 4 yaştan daha fazla olan çocuklar ise daha fazla yakınlık, kardeş beğenisi ve olumlu sosyal davranışlar göstermektedir. Kardeşler arasındaki yaş farkının çok fazla olmasında ise, büyük kardeşin küçük kardeşin bakımına daha çok katılmakta olduğu araştırmalarla gösterilmiştir (Buhrmester ve Furman, 1990: 1387).

2.1.1.2. Doğum Sırası

Doğum sırası kardeş kıskançlığı ve ilişkilerinde, farklı sonuç ve iddiaların olduğu bir tartışma konusudur. Adler'e göre insan güç ve iktidar mücadelesi vermektedir. Hayatın anlamını "bir topluluk içinde kendine yer bulma" olarak tanımlamıştır. Ailenin içinde farklı konumlarda olan kardeşler farklı şekilde güç ve iktidar mücadelesi verirler. Adler'in kardeş konumu kuramına göre, kardeşler aynı ailede büyüyebilir, ancak her kardeşin yeri ve yetiştirilme biçimi farklıdır (Çınarbaş ve Nilüfer, 2019: 125). Hatta aynı ailede yetişen çocukların farklı ailelerin çocuklarıymış gibi davrandıkları öne sürülmüştür. Yapılan doğum sırası çalışmalarında büyük kardeşlerin, daha fazla nesne mücadelesi başlattıkları, küçük kardeşlerin ise büyük kardeşleri daha çok taklit ettikleri görülmüştür (Minnett vd., 1983: 1064).

2.1.1.3. Cinsiyet

Kardeş ilişkileri ve kardeş kıskançlığını etkileyen faktörlerden biri de kardeşlerin cinsiyetidir. İlk doğan çocuktan sonra doğan çocuğun cinsiyetinin aynı ya da farklı olması, başka sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Cinsiyetin aynı olması rekabetin yüksek olabileceğini gösterir. Aynı cinsiyetten olan kardeşler arasında daha çok çatışma yaşadıklarına dair araştırma bulgularına daha sık rastlanmaktadır. Ancak farklı cinsiyetten bir kardeşte, ilk çocuğun cinsiyetinin anne baba için yeterli olmadığını gösterebilir. Bu sebeple ailenin tutumu her zaman olduğu gibi çok önemlidir. Tehlike, anne babalar herhangi bir sebepten dolayı bu yaş ve cinsiyet ayrımını vurguladıklarında doğar. Kız çocuklarında kıskançlık durumunun erkek çocuklarla göre daha fazla olduğu, ancak bununla baş etme yollarının farklı olduğu birçok çalışmada belirtilmiştir. Erkek kardeşler ise birbirleriyle olan çatışmayı, deneyimleyerek daha fazla rekabetin ortaya çıkıp dışarı atılmasına neden olmaktadır (Rodop, 2015: 1016).

2.1.1.4 Kardeş İlişkilerinin Yönetimi/Ebeveyn Çocuk İlişkileri

Kardeş ilişkilerinin niteliğini belirleyen en önemli faktörlerden biri de ailenin, çocuklar için geliştirdiği ebeveyn tutumudur. Anne babanın adaletli olması, sorunları dile getirdiği tutum, kardeş ilişkilerini çok yönlü bir şekilde etkilemektedir. Yapılan bir çalışmada, büyük kardeş, ebeveynin yanlı davranışını ve rekabeti daha çok dile getirmektedir. Ebeveynler eşit davransa da, çocukların bunu eşitsizlik olarak algılaması olumsuz bir durum yaratabilir (Furman ve Buhrmester, 1985: 1016).

2.1.2 Kardeş Kıskançlığı

Kardeş kıskançlığı kavramına geldiğimizde ise öncelikle kıskanç sözcüğünü incelememiz gerekmektedir. Türkçe’de kıskanç sözcüğünün kökeni konusunda genel görüş eski Türkçe “(kızganmak)” tan geldiğidir ki “cimrilik etmek” demektir. Bazı etimoloji sözlükleri burada “kıt” sözcüğüne gönderme yaparlar. Bu sözcük Arapça “kath” sözcüğünden gelir, “kuraklık, susuzluk” demektir. Anlam genişlemesiyle Türkçe’de ise, “azlık, yokluk, bulunmayış, verimsizlik, yetersizlik” anlamlarına geldiği görülmektedir. Kıskançlık sözcüğünün TDK’daki karşılığı “bir kimse bir üstünlük gösterdiğinde veya sevilen birisinin başkasıyla, ilgilendiği kanısına varıldığında takınılan olumsuz durum” olarak belirtilmiştir. Kıskançlık kavramını kardeş ilişkileri üzerinden düşündüğümüzde, annenin diğer çocukla kendisinden daha fazla ilgilendiğini düşündüren, olumsuz duygu durumu olarak adlandırabiliriz (Özdemir, 2021: 652).

Kıskançlık duygusunun ortaya çıkması için bir üçüncüye ihtiyaç vardır. Anne çocuk arasındaki ilişkide kimi zaman baba, ya da iki yakın arkadaşın arasına girecek bir üçüncü arkadaş, kıskançlık duygusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kardeşler arasında ise, anne ve çocuk arasına girecek üçüncü bir kişi, yani diğer kardeş, kıskançlık duygusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dünyada çok az sayıda öz kardeş olsa bile yatay ilişkiler hep olacaktır; Kardeşlerle başlayan, akranlarla ve kurulan akrabalıklarla devam eden ve yatay düzlemde yer alan ilişkilerdir (Mitchell, 2013: 21).

Freud’a göre kıskançlık, insanın yaşadığı duygulanım durumlarından biri olmakla birlikte gayet normaldir. Kişide kıskançlığın gündelik hayatta görülmemesinin nedeni, bu duygunun yoğun bir şekilde bastırılması ile ilgilidir. Ancak bu bastırma çok farklı şekillerde kişinin ruhsal dünyasında yer almakta ve daha büyük sorunlara yer açabilecek bir rol oynamaktadır (Köşkdere, 2015: 73). Freud normal kıskançlıkla söz konusu olan yasa, sevilen nesnenin yitirildiği duygusunun yol açtığı acıya, narsisistik aşağılanmaya dikkati çeker. Dolayısıyla Freud’a göre kıskançlık, ilk dönem Oedipus ve kardeşlik karmaşalarına dayanır ve gelişimin evrelerinden biridir (Parman, 2015: 28).

2.1.3 Kardeş Rekabeti

Rekabet Latince, “su akıntısına ulaşmak için verilen mücadele” rakip ise “diğeriyle aynı su akıntısını kullanan ya da bu suyun yanında yerleşmiş kişi” ya da “aynı nesnenin peşinde koşan kişi” olarak tanımlanmıştır (Koçal, 2012: 77). Rekabet dolayısıyla, annenin kaynaklarına ulaşmak için çocuklar arasında gelişen yarıştan ibarettir. Kardeş ilişkilerindeki rekabetin sağlıklı olabilmesi için, rakibe sırt dönerek anneyle iletişim kurulabilir ve sağlıklı bir anne çocuk ilişkisi gelişebilir. Bazı sorunlu durumlarda çocuk anneyle bağını korumaya devam ederken, kardeşini bir tarafa bırakarak hayatına devam eder. Bu şekilde gelişen durumda anne çocuk ilişkisine, bir üçüncü girememektedir. Bu sebeple çocukta ruhsal gelişim ikili ilişkiler düzleminde kalmaktadır. Kardeşlerin kıyaslanması ve ailenin kardeşlerden birine iltimas geçmesi, çocukların anne babaya güvensizlik hissetmesine, aşağılık kompleksi yaşamasına neden olmaktadır (Neubauer, 1982: 121).

Anne babanın çocuklar arasındaki adaletli olmayan davranışları kardeş ilişkilerinin olumsuz bir biçim almasına neden olmaktadır. Aralarındaki farklı durumlar, anne babanın çocuklara farklı şekillerde yaklaşması ya da herhangi bir ayırım gözetmeksizin aralarındaki ilişkiye hiçbir şekilde müdahale etmemesi, aralarındaki rekabet, güç ve kıskançlık ilişkisini körüklemekte, uzun yıllar sürecektir akran-arkadaş ilişkilerinin yapısını belirlemektedir. Bu ilişkiler arası sorunlar, birçok araştırma tarafından tespit edilmiştir (Saxena vd., 1998: 26). Çocukları birbirinden ayırmanın saldırganlık, sakınma ve düşmanlık barındıran duyguları beslediğine yönelik bulgular, daha önceki araştırmaları destekler niteliktedir (Üzel, 2020). Büyük çocuk küçük çocuğa yönelik kötülük yapmaya çalışır. Bunun sonucunda, kardeşine iftira atar ve oyuncağını elinden alabilir. Küçük kardeş ise büyükten korkar, güçsüz ancak öfkeli biçimde kıskanmaya devam eder ve tabii ki ondan korkar. Çocuklar gereksinimlerini doyumak için, kardeşleriyle insafsızca savaşır (Freud, 2006:167).

Freud kardeşlerin varlığının düşmanca bir tutum içinde olsa da sevgi nesnelere olan anne babanın yerlerini alabileceğinden söz eder. Ona rakip doğuran anne hayat boyu bağışlanamazken, kardeşler büyüdükçe ilişkileri farklılaşır. Anna Freud yaptığı zengin bebek ve çocuk gözlemlerinde kardeş ilişkilerini belirleyen en önemli unsurun “anne” olduğuna gönderme yapar. Çocuklar ev ortamında olduğu gibi, okul ortamında da farklı şekillerde rekabeti deneyimlerler. Sıranın önüne geçmeye çalışmak, en önce bitirebilmek, öğretmenin yanında durabilmek, etkinliklerin sonunda hep kazanan

olmaya çalışmak rekabetin okulda yaşanan açık taraflarıdır. Çocuklar bu şekilde sosyal becerilerini geliştirebilir, kıskançlık duygularını diğer bir çocukla deneyimleyebilirler. Kardeş ilişkilerindeki rekabet okulda akranlar arasında görülen çekişmelerle yinelenmeye devam eder. Büyük çocuk kendinden küçük çocuğun kendisiyle aynı olduğunu düşündüğünden küçük çocuğun yok olmasını arzu eder ancak onu aynı zamanda fazlasıyla sevmektedir (Mitchell, 2011: 21).

Birçok araştırmada rekabetin sadece okul öncesinde var olup bitmediğine ilişkin bulgular mevcuttur. Belçika'da yapılan boylamsal bir araştırmaya göre kardeş rekabetinin erken çocukluk döneminde başlayıp biten bir durum olmadığı, yaşamın ilerleyen yıllarında, para, güç ve çatışma şeklinde devam ettiği bulunmuştur. Olumsuz kardeş ilişkilerinin ve yaşanan karmaşanın ilerleyen yaşlarda ölüm riskini arttırdığı, hatta büyük erkek kardeşe sahip olan kişilerin daha fazla ölüm riskiyle karşı karşıya olduğu gözlenmiştir. Kardeşin cinsiyetinin erkek olması ölüm riskini daha da fazla arttırmaktadır (Donrovich vd., 2014: 1167). Bu araştırmada doğum sırasının kardeş rekabetindeki yerinin önemi bir kez daha anlaşılmıştır. Büyük kardeş anne-babanın kaynaklarını tek başına ve en iyi şekilde kullandığı için yaşam içerisinde avantajlıdır. Ancak aileye yeni katılan küçük kardeş, büyük kardeşi tahtından indirebilir. Bu sebeple aralarındaki rekabet hayat boyu sürececek bir güç gösterisine dönüşebilir. Doğum sırası ve kardeş rekabeti ile ilgili bir diğer araştırmada ise, kardeşlik boyutunda daha etkili olduğunu göstermektedir. Sınırlı kaynaklara ulaşmaya çalışan kardeşler, rekabetten kaynaklı yaşamın ileriki yıllarında daha fazla ölüm riski taşımaktadır. Bu kaynaklar ise, finansman, mal varlığı ve ebeveynin ilgisini içerecek şekilde tanımlanmıştır (Kippen ve Walters, 2012: 571). Ebeveynlerin ilk doğan çocuğun yeni kardeşe karşı rekabetiyle ilgili endişelerinin, çocuk yetiştirme konusundaki en büyük endişeleri olduğu çalışmalarla gözlenmiştir. Genel olarak annenin ilk çocukla olan etkileşimi ve yoğunluğu, bir kardeşin doğumundan sonra azalır ve daha büyük olan çocukta gerileme, saldırganlık ve kaygı gibi bazı spesifik duygusal ve davranışsal sorunlar gözlemlenir. Kardeş rekabeti, yeni kardeşin doğumundan sonra anne babanın ilgisi ve sevgisi için çocuğun duygu ve davranışlarında kendini gösterebilir. Paylaşmada güçlü bir isteksizlik, dostça etkileşimlerin azlığı; ağır vakalarda ise aleni düşmanlık, fiziksel travma ve kardeşin yaptıklarını baltalama olarak ortaya çıkabilir. Çalışmaların çoğu kardeş rekabetini azaltmada, olumlu ebeveynlik stillerine işaret etmektedir (Sharma vd., 2019: 140).

2.2. Akademik Kendini Engelleme

Literatür incelemesi yapıldığında akademik kendini engellemeyi ölçmek için yeterince çalışma yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kendini engelleme, kendini baltalama, akademik başarı ya da akademik erteleme çalışmalarına daha çok rastlanılmıştır. “Kendini engelleme” terimi ilk olarak 1978 yılında “Berglas ve Jones” tarafından kullanılmıştır. Bu makalede bazı insanların rekabetçi sporlar ya da sosyal değerlendirici ortamlarda olumsuz geri bildirimden kendini korumak amacıyla performans bahaneleri yarattıklarını öne sürülmüştür (Berglas ve Jones, 1978).

Kendini engellemenin performansla yakından ilgili olduğu varsayılmıştır. Kapsamlı araştırmalar kendini engellemenin kronik ya da geçici olarak kişinin kendisi tarafından yapıldığını gözlemlemiştir. Kronik olarak kendini engelleyen kişilerin yaygın psikolojik ve fiziksel olarak kendi kendini engelledikleri, bazı kişilerin ise geçici durumlarda kendini engellemeye meyilli oldukları ortaya çıkarılmıştır. Bireyler kendi öz saygılarını korumak ve kendi çekirdeğine zarar vermemek için performanslarını olumsuz yönde etkileyen engeller yaratmaktadır (Aker vd., 2019: 1840).

Üzbe ve Bacanlı’ya (2013) göre birey fazla çalışıp fazla enerji harcayarak başarısız olacak ve bu sebeple kendini “aptal ve yetersiz” gibi hissedecektir. Az çalışıp az zaman harcayarak başarısız olan kişi ise, başarısızlığının sebebini az çalışması olarak görecektir ve bu şekilde benlik başarısızlığın verdiği yıkıcı etkiden kurtulmuş olacaktır. Bir araştırmaya göre, akademik olarak kendini engelleyen bireylerin, kendini korumak amacıyla başarısızlıklarını dışsal odaklara yükledikleri görülmüştür (Aker vd., 2019: 1840). Başka bir araştırmaya göre, akademik kendini engellemenin cinsiyetler açısından farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada, erkek öğrencilerdeki akademik kendini engelleme düzeylerinin, kız öğrencilere nispeten daha yüksek olduğu ortaya çıkarılmıştır (Pala, 2020:56). Akademik engelleme ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada ise iki değişken arasında pozitif yönlü bir ilişkinin var olduğu görülmüştür (Sabaz, 2020:53). Psikolojik danışman adaylarının kendini engelleme algılarının özgünlük düzeyine göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir. Psikolojik danışman adaylarının özgünlük düzeyinde farklılaşması, danışmanlık eğitiminin planlanması konusunda ipucu niteliği taşımaktadır (Sarıçalı, 2014:59).

Nijerya'da Ahmedu Belo Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmada, lisans öğrencilerinin akademik kendini engelleme davranışları ile onların bir sonraki ilişkileri olan uyumluluk, vicdanlılık ve yeni deneyime açıklık arasında negatif yönlü, nevrotik durumda ise pozitif yönlü bir korelasyonun varlığı tespit edilmiştir (Litvinova, vd., 2015:7). Olumlu-olumsuz mükemmeliyetçilik, kendini engelleme, öz yeterlik ve kendini engelleme arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada ise kendini engelleme alanında negatif bir ilişki, diğer alanlarda ise pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Olumsuz mükemmeliyetçiliğin akademik başarı ve öz yeterlik düzeyinde anlamlı negatif yönlü, kendini engelleme üzerinde ise anlamlı olumlu pozitif yönlü etkisi olduğu belirlenmiştir (Akar vd., 2018).

Birleşik Krallık ve Lübnan'daki bir üniversitede ortak yapılan bir çalışmada, kendine yönelik mükemmeliyetçiliğin her iki kültürde de kendini engellemenin bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Benlik saygısı ve öz yeterliği düşük olan öğrencilerin kendini engelleme düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir (Pulford vd.2005). Ahvaz İslami Üniversite'sinde yapılan bir araştırmada ise, gerçekliği değerlendirme becerisi ile akademik kendini engelleme arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ön test-son test gruplu, yarı deneysel bu çalışmada, deney grubuna 10 seanslık bir gerçeklik terapisi uygulanmış, kontrol grubuna ise herhangi bir müdahale de bulunulmamıştır. Sonuçlara göre gerçekliği değerlendirme becerisi ile akademik kendini engelleme arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Yazdizadeh vd.2023).Kendini engelleme davranışı, yetişkinler ve ergenler için olumlu benlik saygısı için tehdit olarak nitelendirilen bir kendini koruma stratejisi olarak belirlenmiş olup, yapılan araştırmada erkeklerin daha sonra genç kadın ve erkek ergenlere, kadın ve erinlik dönemindeki çocuklara göre daha fazla kendini engelledikleri görülmüştür (Cocorada, 2011:58). Bahawalpur Islama Üniversitesi'nde 272 öğrenciyle yapılan bir çalışmada, akademik kendini engelleme ve akademik başarı arasında tam bir etki olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmaya göre, akademik başarının hem kişinin gelişiminde hem de ülkelerin eğitim düzeyinin yükselmesinde oldukça etkili olduğunu düşündüğümüzde, akademik kendini engelleme davranışının, ülkenin eğitim düzeyine yüksek bir etkisi olduğunu düşünülmektedir (Khalid vd.2023).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ilişkisel tarama modeline göre yapılmıştır. Kardeş ilişkileri ile akademik kendini engelleme arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Nicel araştırmalar; olgu ve durumları, ölçülebilen, sayısal olarak ifade edebilen ve nesnel bir şekilde ortaya koyabilen araştırma modelidir (Akman, 2014). İki veya ikiden fazla değişkenlerin arasındaki ilişkinin varlığını inceleyen araştırma deseni, ilişkisel tarama yöntemidir. İlişkisel tarama yöntemiyle yapılan araştırmalarda ortaya konan ilişki, iki değişkenden kaynaklanan değişimin hangi değişkenden kaynaklı olabileceğini gösterir ancak değişkenler arasında nedensellik bağlamında yorumlanamaz (Can, 2017).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; 2021-2022 yılında, İstanbul ili Gaziosmanpaşa ilçesinde bulunan devlet kurumlarında eğitim gören lise öğrencilerinden oluşmaktadır. İlçede devlet okulunda okuyan 20.908 öğrenci olduğu bilinmektedir. Araştırmanın örneklemini 489 öğrenciden oluşmaktadır. Basit rastgele örneklem; evrendeki her kişinin ya da nesnenin, örneklem grubunun girebilmesi olasılığının birbirine eşdeğer ve birbirinden bağımsız olmasıdır. Uygulamada tüm birimler listelenir ve seçimler listeden rastgele bir şekilde belirlenir. Bu yönteme dayalı örnekleme, istatistiksel işlemler ağırlıksız olarak yapıldığından örnekleme ve değerlendirme hatası yapılabilir. Birimlerin dağınık ve fazla olması örnekleme oluşturmayı, oluşturulan örnekleme ulaşmayı zorlaştırabilir (Kılıç, 2013: 44).

Örneklem grubundaki öğrencilerin demografik özellikleri frekans ve özellikleri Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1: Yaş Faktörüne İlişkin Değerler

Yaş	N	%	% yig
13-14 yaş	215	44.0	44.0
15-16 yaş	274	56.0	100.0
Toplam	489	100.0	

Örnekleme oluşturan öğrencilerin %44'ünün (N=215) 13-14 yaşında, %56'sının (N=274) 15-16 yaşında olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2. Cinsiyet Faktörüne İlişkin Değerler

Cinsiyet	N	%	% yig
Kız	300	61.3	61.3
Erkek	189	38.7	100.0
Toplam	489	100.0	

Tablo 3.2'ye göre; örnekleme oluşturan öğrencilerin %61.3'ü (N=300) kız, %38.7'si (N=189) ise erkek öğrencidir.

Tablo 3.3. Kardeş Sayısı Faktörüne İlişkin Değerler

Kardeş sayısı	N	%	% yig
1-2 kardeş	260	53.2	53.2
3 kardeş	153	31.3	84.5
4 kardeş ve üzeri	76	15.5	100.0
Toplam	489	100.0	

Tablo 3.3'e göre; örnekleme oluşturan öğrencilerin %53.2'si (N=260) 1-2 kardeşe, %31.3'ü (N=153) 3 kardeşe, %15.5'i (N=76) 4 ve üzeri kardeşe sahiptir.

Tablo 3.4. Öğrencilerin Doğum Sırası Faktörüne İlişkin Değerler

Doğum sırası	N	%	% yig
Büyük çocuk	243	49.7	49.7
Ortanca çocuk	84	17.2	66.9
Küçük çocuk	162	33.1	100.0
Toplam	489	100.0	

Tablo 3.4'e göre; örnekleme oluşturan öğrencilerin, %49.7'si (N=243) büyük çocuk, %17.2'si (N=84) ortanca çocuk ve %33.1'i (N=162) küçük çocuktur.

Tablo 3.5. Öğrencilerin Seçtiği Kardeşin Doğum Sırası Faktörüne İlişkin Değerler

Doğum sırası	N	%	% yig
Büyük kardeş	172	35.2	35.2
Ortanca kardeş	102	20.9	56.0
Küçük kardeş	215	44.0	100.0
Toplam	489	100.0	

Tablo 3.5'e göre; örnekleme oluşturan öğrencilerin %44.0'ü (N=215) küçük kardeşini, %20.9'u (N=102) ortanca kardeşini ve %35.2'si ise (N=172) büyük kardeşini seçmiştir.

Tablo 3.6. Öğrencilerin Seçtiği Kardeşin Cinsiyeti Faktörüne İlişkin Değerler

Cinsiyet	N	%	% yig
Kız	232	47.4	47.4
Erkek	257	52.6	100.0
Toplam	489	100.0	

Tablo 3.6'ya göre; örnekleme oluşturan öğrencilerin %47.4'ünün (N=232) kız kardeşini, %52.6'sının (N=257) erkek kardeşini seçtiği görülmektedir.

Tablo 3.7. Öğrencilerin Seçtiği Kardeşin Yaşı Faktörüne İlişkin Değerler

Kardeşin yaşı	N	%	% yig
1-4 yaş	82	16.8	16.8
5-8 yaş	66	13.5	30.3
9-12 yaş	162	33.1	63.4
13-20 yaş	87	17.8	81.2
21 yaş ve üzeri	92	18.8	100.0
Toplam	489	100.0	

Tablo 3.7'ye göre; örnekleme oluşturan öğrencilerin %16.8'i (N=82) 1-4 yaş, %13.5'i (N=66) 5-8 yaş, %33.1'i (N=162) 9-12 yaş, %17.8'i (N=87) 13-20 yaş, %18.8'i (N=92) 21 yaş ve üstü kardeşini seçmiştir.

3.3. Verilerin Toplama Araçları

Araştırmanın verileri toplamak amacıyla, “Demografik Bilgi Formu”, “Kardeş İlişkileri Ölçeği” ve “Akademik Kendini Engelleme Ölçeği” kullanılmıştır. Bu veri toplama araçlarına dair bilgiler aşağıdaki gibidir.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen, araştırmanın değişkenleri ile ilgili bilgi toplamak üzere oluşturulan formda, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası, seçilen kardeşin yaşı, öğrencinin seçtiği kardeşin doğum sırası, öğrencinin seçtiği kardeşin cinsiyeti gibi demografik özellikleri için 8 sorudan oluşan formdur.

3.3.2. Kardeş İlişkileri Ölçeği (KİÖ)

Aktaş (2017) tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanan Kardeş İlişkileri Ölçeği (KİÖ) “destek”, “çatışma”, “paylaşım” ve “kıskançlık” olmak üzere 4 faktör, 11’i ters çevrilmiş madde olmak üzere 23 maddeden oluşmuştur. 5’li Likert tutum ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin psiko-metrik değerlendirmesi üzerine gerçekleştirilen faktör analizi ve güvenirlik çalışmaları 409 lise öğrencisi üzerinden yapılmıştır. 217 öğrenciyle yapılan doğrulayıcı faktör analizinde, dört boyutlu yapının test edildiği, ölçme modelinin yeterli düzeyde uyum iyiliği indekslerine sahip olduğu belirlenmiştir (Aktaş, 2017: 499). Destek boyutunda 1, 2, 3, 4, 5, 11, 15, 20, 21, paylaşım boyutunda 10, 12, 13, çatışma boyutunda, 6, 7, 8, 9, 14, 16, 17, 18, 19, kıskançlık boyutunda ise 22 ve 23. maddeler yer almaktadır. Çatışma ve kıskançlık boyutundaki maddeler ters çevrilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmasında ilk olarak örneğin tümü için Cronbach Alpha katsayısı.95’tir. Bu araştırmaya ilişkin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ise .87 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Akademik Kendini Engelleme Ölçeği

Araştırmacı Urdan ve Midgley, 2001 yılında Akademik Kendini Engelleme Ölçeği’ni geliştirmiştir. (Anlı vd. 2018) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Geçerlik-güvenirlik çalışmaları sonrasında ölçeğin geçerli ve güvenilir bir araştırma ölçeği olarak kullanılabilirliği sonuçlanmıştır. Çalışma, 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında İstanbul ilindeki bir ortaokulda ve bir lisedeki 5,6,7,8, 9 ve 10. sınıfta okuyan 317 erkek (%38.8) ve 500 kız (%61.1) olmak üzere 817 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunda bulunan bu öğrenciler, 10-17 yaş arasında olup, ortalama yaş 13.70 olarak hesaplanmıştır (Anlı vd., 2018: 8). Altı maddeden oluşan ölçeğin Cronbach Alpha iç

tutarlılık katsayısı .81 olarak bulunmuştur. Bu araştırmanın Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ise .75 'tir.

3.4. Verilerin Toplanması

Demografik bilgi formu, Kardeş İlişkileri Ölçeği ve Akademik Kendini Engelleme Ölçeği, İstanbul ili Gaziosmanpaşa İlçesi devlet lise öğrencileri 9. Sınıf öğrencileri tarafından doldurulmuştur. Araştırmacı tüm sınıflarda öğrencilerle yüz yüze görüşerek araştırma hakkında bilgi vermiş ve formların nasıl doldurulacağını açıklamıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 21 paket programı kullanılmıştır. Verilerin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, seçilen kardeşin doğum sırası, seçilen kardeşin yaşı değişkenlerine ilişkin frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmış ve tablolar halinde verilmektedir. Veri toplama araçlarının Cronbach's Alpha katsayıları Tablo 3.8'de görülmektedir. Verilerin dağılımının normallik sınırlarında olup olmadığını belirlemek için ölçme araçlarının Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmıştır (Tablo 4.1). Ölçme araçlarının Skewness ve Kurtosis değerlerinin -1 ile +1 değerleri arasında olduğu tespit edildiğinden, verilerin analizlerinde normal dağılım varsayımına dayalı istatistiksel yöntemler kullanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2011). Verilerin analizleri; Bağımsız Grup t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Pearson Korelasyon Analizi ve basit regresyon analizi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde .05 düzeyi temel alınmıştır.

Tablo 3.8. Veri Toplama Araçlarının Cronbach's Alpha Katsayıları

Ölçekler	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha (Tez kapsamında)	Cronbach's Alpha (ölçek geliştirme çalışmasında)
Akademik Kendini Engelleme	6	.75	.81
Kardeş İlişkileri	KİÖ-Destek	9	.84
	KİÖ-Çatışma	9	.86
	KİÖ-Paylaşım	3	.85
	KİÖ-Kıskançlık	2	.68

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri puanlarına ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma, skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerleri verilmektedir. Ölçme araçlarının öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı ve doğum sırası ile seçtiği kardeşinin doğum sırası, cinsiyeti ve yaşı faktörlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere istatistiksel çözümlenmeleri tablolar şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri arasındaki ilişkiler ve Kardeş İlişkilerinin Akademik Kendini Engellemeyi yordamasına ilişkin bulgular bu bölümde verilmektedir.

Tablo 4.1: Kardeş İlişkileri ve Akademik Kendini Engelleme Ölçeklerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Skewness ve Kurtosis Değerleri

	N	X	Ss	Skewness	Kurtosis
Kardeş İlişkileri (toplam)	489	3.323	0.451	0.221	0.542
Akademik Kendini Engelleme	489	2.406	0.884	0.453	-0.099

Tablo 4.1'deki analiz sonuçları incelendiğinde, kardeş ilişkileri toplam puanına ilişkin aritmetik ortalamanın 3.323, akademik kendini engelleme toplam puanına ilişkin aritmetik ortalamanın ise 2.406 olduğu görülmektedir. Standart sapma değerleri ise sırasıyla 0.451 ve 0.884'tür. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Bu katsayıların, -1 ile +1 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği görülmektedir. İkili grupların karşılaştırılmasında t-Testi; ikiden fazla sayıdaki grupların karşılaştırılmasında ANOVA varyans analizi kullanılmıştır. Korelasyon analizinde değişkenler arasındaki ilişkilerin varlığının tespiti sonrasında, Pearson korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.2: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Yaşlarına Göre Bağımsız Grup t-Testi

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	SS	Sh _x	t Testi		
						t	Sd	p
Akademik Kendini Engelleme	13-14 yaş	215	2.38	.852	.058	-.526	487	.599
	15-16 yaş	274	2.42	.909	.054			
Kardeş İlişkileri	13-14 yaş	215	3.26	.426	.029	-2.320	487	.021
	15-16 yaş	274	3.36	.465	.028			

Tablo 4.2’de görüldüğü üzere; öğrencilerin akademik kendini engelleme ve kardeş ilişkilerinin yaş değişkenine göre, anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için toplam puanlara t-Testi uygulanmıştır. Öğrencilerin akademik kendini engelleme düzeyleri için yaşlarına ilişkin aritmetik ortalamalarının (t=-.526; p=.599>.05) anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Varyanslar homojendir ve öğrencilerin akademik kendini engelleme düzeyleri, yaşa göre farklılık göstermemektedir. Öğrencilerin kardeş ilişkilerinin istatistiksel olarak yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Gruplara ilişkin aritmetik ortalamalar incelendiğinde bu anlamlı fark (t=-2.320; p=.021<.05) 15-16 yaşlarındaki öğrenciler lehinedir ($\bar{x}$ =3.36).

Tablo 4.3: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Bağımsız Grup t-Testi

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	SS	Sh _x	t Testi		
						t	Sd	p
Akademik Kendini Engelleme	Kız	300	2.39	.868	.050	-.519	487	.604
	Erkek	189	2.43	.911	.066			
Kardeş İlişkileri	Kız	300	3.37	.413	.024	3.052	487	.002
	Erkek	189	3.24	.496	.036			

Tablo 4.3’te, öğrencilerin akademik kendini engelleme ve kardeş ilişkilerinin, cinsiyet değişkenine göre toplam puanlara uygulanan t-Testi verilmektedir. Analiz sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin akademik kendini engelleme düzeyleri için cinsiyetlerin

aritmetik ortalamaları arasındaki farkın ($t=-.519$; $p=.604>.05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Varyanslar homojen olup, öğrencilerin akademik kendini engelleme düzeylerinde cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Tablo incelendiğinde öğrencilerin kardeş ilişkilerinin, istatistiksel olarak cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Gruplara ilişkin aritmetik ortalamalar incelendiğinde anlamlı fark ($t=3.052$; $p=.002<.05$) kız öğrenciler lehinedir ($\bar{x}=3.37$).

Tablo 4.4: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

<i>f</i> $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Akademik Kendini Engelleme	1-2 kardeş	260	2.42	.862	G.Arası	.789	2	.395	.504	.605
	3 kardeş	153	2.34	.866	G.İçi	380.772	486	.783		
	4 kardeş ve üzeri	76	2.45	.992	Toplam	381.562	488			
	Toplam	489	2.40	.884						
Kardeş İlişkileri	1-2 kardeş	260	3.34	.448	G.Arası	.309	2	.155	.459	.468
	3 kardeş	153	3.28	.453	G.İçi	98.911	486	.204		
	4 kardeş ve üzeri	76	3.31	.452	Toplam	99.221	488			
	Toplam	489	3.32	.450						

Tablo 4.4'te yer alan tek yönlü varyans analizine (ANOVA) bakıldığında hem akademik kendini engelleme puanlarının hem de kardeş ilişkileri puanlarının kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir ($F=.504$; $p=.605>.05$ ve $F=.459$; $p=.468>.05$).

Tablo 4.5: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Doğum Sırasına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

<i>f</i> $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Akademik Kendini Engelleme	Büyük çocuk	243	2.32	.867	G.Arası	4.109	2	2.055	2.645	.072
	Ortanca çocuk	84	2.58	.953						
	Küçük çocuk	162	2.43	.862	Toplam	381.562	488			
	Toplam	489	2.40	.884						
Kardeş İlişkileri	Büyük çocuk	243	3.34	.457	G.Arası	.321	2	.161	.790	.455
	Ortanca çocuk	84	3.28	.403						
	Küçük çocuk	162	3.30	.464	Toplam	99.221	488			
	Toplam	489	3.32	.450						

Tablo 4.5'te yer alan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre; akademik kendini engelleme ve kardeş ilişkileri puanları, öğrencilerin doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=2.645$; $p=.072>.05$ ve $F=.790$; $p=.455>.05$).

Tablo 4.6: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Seçtiği Kardeşin Doğum Sırasına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

<i>f</i> $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Akademik Kendini Engelleme	Küçük kardeş	215	2.38	.920	G.Arası	.379	2	.190	242	.785
	Ortanca kardeş	102	2.42	.895						
	Büyük kardeş	172	2.44	.834	Toplam	381.562	488			
	Toplam	489	2.41	.884						
Kardeş İlişkileri	Küçük kardeş	215	3.35	.444	G.Arası	.286	2	.143	.703	.496
	Ortanca kardeş	102	3.32	.473						
	Büyük kardeş	172	3.29	.448	Toplam	99.221	488			
	Toplam	489	3.32	.451						

Tablo 4.6’da yer alan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına bakıldığında, akademik kendini engelleme ve kardeş ilişkileri puanlarının, öğrencilerin seçtikleri kardeşin doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($F=.242$; $p=.785>.05$ ve $F=.703$; $p=.496>.05$).

Tablo 4.7: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Seçtiği Kardeşin Cinsiyetine Göre Bağımsız Grup t-Testi

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	SS	Sh _x	t Testi		
						t	Sd	p
Akademik Kendini Engelleme	Kız	232	2.43	.841	.055	.494	487	.622
	Erkek	257	2.39	.923	.058			
Kardeş İlişkileri	Kız	232	3.35	.461	.030	1.222	487	.222
	Erkek	257	3.30	.441	.028			

Tablo 4.7’deki analiz sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin seçtikleri kardeşin cinsiyetlerine göre akademik kendini engelleme puanlarının ve kardeş ilişkileri puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($t=.494$; $p=.622>.05$ ve $t=1.222$; $p=.222>.05$). Varyanslar homojen olup akademik kendini engelleme puanları ve kardeş ilişkileri puanları, öğrencilerin seçtikleri kardeşin cinsiyetine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.8: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanlarının Öğrencilerin Seçtiği Kardeşin Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

<i>f</i> $\bar{x}$ ve SS Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	$\bar{x}$	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Akademik Kendini Engelleme	1-4 yaş	82	2.32	.961	G.Arası	1.920	4	.480	.612	.654
	5-8 yaş	66	2.46	.981	G.İçi	379.642	484	.784		
	9-12 yaş	162	2.36	.815	Toplam	381.562	488			
	13-20 yaş	87	2.51	.926						
	21 yaş ve üzeri	92	2.39	.820						
	Toplam	489	2.40	.884						

Kardeş İlişkileri	1-4 yaş	82	3.29	.504	G.Arası	.485	4	.121	.595	.667
	5-8 yaş	66	3.30	.423	G.İçi	98.735	484	.204		
	9-12 yaş	162	3.36	.435	Toplam	99.221	488			
	13-20 yaş	87	3.33	.449						
	21 yaş ve üzeri	92	3.28	.452						
	Toplam	489	3.32	.450						

Tablo 4.8'deki (ANOVA) sonuçlarına bakıldığında; akademik kendini engelleme ve kardeş ilişkileri puanları, öğrencilerin seçtikleri kardeşin yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($F=.612$; $p=.654>.05$ ve $F=.595$; $p=.667>.05$).

Tablo 4.9: Akademik Kendini Engelleme ve Kardeş İlişkileri Puanları Arasındaki Korelasyon Analizleri

		Akademik Kendini Engelleme	Kardeş İlişkileri				Kardeş İlişkileri (Toplam)		
			1	2	3	4			
Kardeş İlişkileri	Akademik Kendini Engelleme	Pearson Correlation	1	-.194**	.294**	-.124**	.251**	.116*	
		Sig. (2-tailed)		.000	.000	.006	.000	.010	
	1	Pearson Correlation		1	-.331**	.408**	-.313**	.487**	
			Sig. (2-tailed)			.000	.000	.000	.000
		2	Pearson Correlation			1	-.337**	.461**	.565**
				Sig. (2-tailed)				.000	.000
	3	Pearson Correlation				1	-.197**	.362**	
			Sig. (2-tailed)					.000	.000
	4	Pearson Correlation					1	.305**	
			Sig. (2-tailed)						.000
	Kardeş İlişkileri (Toplam)	Pearson Correlation						1	
			Sig. (2-tailed)						

N= 489 1=destek, 2=çatışma, 3=paylaşım, 4=kıskançlık

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Öğrencilerin akademik kendini engelleme ile kardeş ilişkileri arasındaki ilişki için, Pearson Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.9’da analizde de görüldüğü üzere, akademik kendini engelleme ile kardeş ilişkileri destek boyutu arasında negatif yönlü ($r=-.194$) ve $p<.01$ önem düzeyinde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Akademik kendini engelleme ile kardeş ilişkileri çatışma boyutu arasında ise pozitif yönlü ($r=.294$) ve $p<.01$ önem düzeyinde ilişki görülmektedir.

Akademik kendini engelleme ile kardeş ilişkileri paylaşım boyutu arasında negatif yönlü ($r=-.124$) ve $p<.01$ önem düzeyinde ilişki olduğu görülmektedir. Akademik kendini engelleme ile kardeş ilişkileri kıskançlık boyutu arasında ise pozitif yönlü ($r=.251$) ve $p<.01$ önem düzeyinde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Akademik kendini engelleme ile kardeş ilişkileri arasında da pozitif yönlü ($r=.116$) ve $p<.05$ önem düzeyinde ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 4.10: Kardeş İlişkileri Destek Boyutunun Akademik Kendinin Engellemeyi Yordamasına Dair Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	B	Std. Hata	(β)	t	R	R ²	F	p
Kardeş İlişkileri- Destek	Akademik Kendini Engelleme	.227	.052	.194	15.189	.194	.038	19.093	.000

Öğrencilerin kardeş ilişkileri destek boyutuna ilişkin düzeylerinin akademik kendini engelleme düzeylerini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 4.10’da yer almaktadır. Analiz sonuçları incelendiğinde, modelin %3.8’inin ($R^2=.038$) açıklanabilir ve anlamlı ($p=.000<.01$) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kardeş ilişkileri destek düzeylerinin, akademik kendini engelleme düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin varlığı söz konusudur.

Analize göre, öğrencilerin kardeş ilişkileri destek düzeylerinin, akademik kendini engelleme düzeylerini negatif yönde anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Öğrencilerin kardeş ilişkileri destek düzeyindeki bir birimlik artış akademik kendini engelleme düzeylerinde 0.227’lik azalmaya neden olmaktadır.

Tablo 4.11: Öğrencilerin Kardeş İlişkileri Çatışma Boyutunun Akademik Kendinin Engelleme Düzeylerini Yordamasına Dair Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	B	Std. Hata	(β)	t	R	R ²	F	p
Kardeş İlişkileri-Çatışma	Akademik Kendini Engelleme	.274	.040	.294	13.903	.294	.086	46.018	.000

Öğrencilerin kardeş ilişkileri çatışma düzeylerinin akademik kendini engelleme düzeylerini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 4.11’de yer almaktadır. Analiz sonuçları incelendiğinde, modelin %8.6’sının ($R^2=.086$) açıklanabilir ve anlamlı ($p=.000<.05$) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kardeş ilişkileri çatışma düzeylerinin, akademik kendini engelleme düzeylerini pozitif yönde anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. Öğrencilerin kardeş ilişkileri çatışma düzeyindeki bir birimlik artış akademik kendini engelleme düzeylerinde 0.274’lük artışa neden olmaktadır.

Tablo 4.12: Öğrencilerin Kardeş İlişkileri Paylaşım Boyutunun Akademik Kendinin Engelleme Düzeylerini Yordamasına Dair Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	B	Std. Hata	(β)	t	R	R ²	F	p
Kardeş İlişkileri-Paylaşım	Akademik Kendini Engelleme	-.077	.028	-.124	26.449	.124	.015	7.635	.006

Öğrencilerin kardeş ilişkileri paylaşım düzeylerinin, akademik kendini engelleme düzeylerini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 4.12’de yer almaktadır. Analiz sonuçları incelendiğinde, modelin %1.5’inin ($R^2=.015$) açıklanabilir ve anlamlı ($p=.006<.05$) olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin kardeş ilişkileri paylaşım düzeylerinin, akademik kendini engelleme düzeylerini negatif yönde anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. Öğrencilerin kardeş ilişkileri paylaşım düzeyindeki bir birimlik artış akademik kendini engelleme düzeylerinde 0.077’lik azalmaya neden olmaktadır.

Tablo 4.13: Öğrencilerin Kardeş İlişkileri Kıskançlık Boyutunun Akademik Kendinin Engelleme Düzeylerini Yordamasına Dair Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	B	Std. Hata	(β)	t	R	R ²	F	p
Kardeş İlişkileri- Kıskançlık	Akademik Kendini Engelleme	.201	.035	.251	26.537	.251	.063	32.639	.000

Öğrencilerin kardeş ilişkileri kıskançlık düzeylerinin, akademik kendini engelleme düzeylerini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 4.13'te yer almaktadır. Analiz sonuçları incelendiğinde modelin %6.3'ünün ($R^2=.063$) açıklanabilir ve anlamlı ($p=.000<.05$) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kardeş ilişkileri kıskançlık düzeylerinin, akademik kendini engelleme düzeylerini pozitif yönde anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. Öğrencilerin kardeş ilişkileri kıskançlık düzeyindeki bir birimlik artış akademik kendini engelleme düzeylerinde 0.201'lik artışa neden olmaktadır.

Tablo 4.14: Öğrencilerin Kardeş İlişkileri Düzeyinin Akademik Kendinin Engelleme Düzeylerini Yordamasına Dair Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	B	Std. Hata	(β)	t	R	R ²	F	p
Kardeş İlişkileri	Akademik Kendini Engelleme	.228	.088	.116	5.569	.116	.014	6.674	.010

Öğrencilerin kardeş ilişkileri düzeylerinin akademik kendini engelleme düzeylerini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 4.14'te yer almaktadır. Analiz sonuçları incelendiğinde, modelin %1.4'ünün ($R^2=.014$) açıklanabilir ve anlamlı ($p=.010<.05$) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kardeş ilişkileri düzeylerinin, akademik kendini engelleme düzeylerini pozitif yönde anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. Öğrencilerin kardeş ilişkileri düzeyindeki bir birimlik artış, akademik kendini engelleme düzeylerinde 0.228'lik artışa neden olmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde; “Lise Öğrencilerinde Kardeş İlişkileri ile Akademik Kendini Engelleme Arasındaki İlişki” başlıklı tez çalışmasının bulguları, çalışmanın amaçları çerçevesinde tartışılmış ve literatür katkısıyla yorumlanarak öneriler sunulmuştur.

Kardeş ilişkileri ile akademik kendini engelleme arasında destek ve paylaşım boyutunda negatif yönlü, kıskançlık ve çatışma boyutunda ise pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Kardeş ilişkileri yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, seçtiği kardeşin doğum sırası, seçtiği kardeşin cinsiyeti ve seçtiği kardeşin yaşına göre incelendiğinde ortalamalarında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Kardeş ilişkileri paylaşım alt boyutunda, akademik kendini engelleme düzeyi ile negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle kardeş ilişkilerindeki paylaşım eksikliği, akademik kendini engelleme düzeyini yükselttiği, başarıyı azalttığı söylenilebilir. Bir araştırmada kardeş ilişkileri bağlarının yaşam boyu devam ettiği, birbirine olan bağlılığın herhangi bir yaş grubunda ise anlamlı şekilde değiştiği farkı bulunmamıştır. Ancak büyük kardeşin destekleyici, iletişim kuran ve küçük kardeşine değer veren konumunda olduğu, kardeşlerine bağlılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Rittenour, Myers ve Brann, 2007: 169).

Kardeş ilişkileri ve akademik engelleme arasında alt boyutlarda çatışma düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kardeş ilişkileriyle ilgili yapılan bir çalışmaya göre, çocukların küçük kardeşleriyle yaşadıkları çatışma düzeylerinin orta derecede yüksekken, büyük kardeşle yaşanan çatışma düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bulgular yaşanan kardeş ilişkilerinin yaş ilerledikçe daha eşitlikçi ve daha asimetrik hale geldiğini, yaşla birlikte daha az yoğun olduğunu, çocuğun aile dizilimindeki konumu tarafından belirlenen deneyimleri kapsadığını öne sürdü (Buhrmester & Furman, 1990:1387).

Araştırmada kardeş ilişkilerinde destek boyutuyla akademik kendini engelleme düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. 489 öğrenciyle gerçekleştirilen bu çalışmada, kendini sabote etme eğilimi ile kişilik özelliklerindeki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucunda kendini sabotajın, akademik başarı ve algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgudan hareketle, kardeşler arasındaki destek ilişkisinin olumlu olması, akademik kendini engelleme düzeyini düşürmekte, başarı oranını yükseltmektedir (Kalyon vd, 2016:243).

Kardeş ilişkileri ile akademik kendini engelleme arasında kıskançlık boyutunda pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Yapılan kardeş kıskançlığı araştırmasında, cinsiyetler açısından kıskançlık düzeyinin farklılaştığı görülmüştür. Erkek çocuklarının kıskançlık düzeyinin, kız çocuklarının kıskançlık düzeyinden düşük olduğu görülmüştür. Çalışmada erkek çocuklarının kıskançlık duygularını daha açık bir şekilde yaşadıkları, rekabet yoluyla kıskançlık duygularını daha çok ifade edebildiği tespit edilmiştir (Miller, Volling ve Elwain, 2001). Başka bir çalışmada ise olumlu kardeş ilişkilerinin, yetişkinlik döneminde gelişmiş bir benlik saygısına işaret ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Sönmez ve Çakır, 2019). “Okul öncesi dönemde aralarında yaş farkı olan ve ikiz kardeşlerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi” adlı makalede, aralarında yaş farkı fazla olan kardeşlerin kıskançlık düzeyinin, ikiz kardeşlere nispeten daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Şipal, Yeğengil ve Toka, 2012: 55).

Kardeş ilişkileri yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, seçtiği kardeşin doğum sırası, seçtiği kardeşin cinsiyeti ve seçtiği kardeşin yaşına göre incelendiğinde ortalamalarında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Kardeş ilişkilerinin cinsiyet değişkenine göre değişip değişmediğini bulgulamak için yapılan çalışmada, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görüldüğü tespit edilmiştir. Gruplara ilişkin aritmetik ortalamalar incelendiğinde farkın 15-16 yaş kız öğrenciler lehine olduğu görülmüştür. Farklı gelişen kardeşe sahip olan çocukla normal çocukların stres düzeyleri arasında yapılan bir araştırmaya göre, normal çocuklar ile farklı gelişen kardeşe sahip olan çocuk arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Her iki çocuğun stresle baş etme yöntemleri ve becerileri yaklaşık olarak aynıdır. Ancak farklı gelişen kardeşe sahip olan çocuklardan erkek cinsiyetinde olanların kız çocuklarına oranlar başa çıkabilme becerilerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Göçtü, 2014: 75).

Kardeş ilişkileri ile kendini baltalama davranışı arasında yapılan boylamsal bir çalışmada, psikolojik doğum sırasına göre büyük kardeşlerin kendini baltalama davranışına ilişkin, temalara ve desenlere rastlanılmıştır. Araştırmacılar 3 yıl boyunca yapılan psikoterapi sonrasında, kendini baltalama davranışlarında farkındalık geliştirdiklerini söylemişlerdir. Ancak psikolojik doğum sırası, ya da ailede kardeşin kendini nasıl gördüğü ve psikolojik doğum sırasında kendini gördüğü yerin karmaşıklığı nedeniyle, çalışmanın sonuçlarını tanımlamanın zorluğu ortaya çıkmıştır (Şengül, 2019: 84). Kardeş ilişkilerinde anne babanın çocukları için sergiledikleri tutum, kardeş ilişkileri açısından etkili olmaktadır. 2012 yılında yapılan bir araştırmada anne babaların büyük çocukları daha fazla çekingen olarak tanımladığı sonucuna ulaşılmıştır. Büyük çocukların çekingen olduğu durumunun anne baba tarafından ortaya koyulan bir tanım olduğunu düşündüğümüzde, büyük çocuğun anne babaya göre değerlendirilmesinin farklı olabileceğini göstermektedir (Nielsen vd., 2012: 34). Ancak bazı araştırmalarda, cinsiyet ve akademik kendini engelleme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Şiddet cinsiyetlere göre farklılaşmakta, bu cinsiyetin getirdiği şiddet eğilimi ile akademik kendini engelleme düzeyleri de değişmektedir. Yapılan bir araştırmada şiddet eğilimlerinin kız öğrencilere göre yüksek olduğunu sonucu tespit edilmiştir. Şiddet eğilimi düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik engelleme düzeylerinde ise pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur (Pala, 2020:56). Böylelikle sadece cinsiyetin akademik kendini engellemede bir rol oynamadığını, ancak cinsiyetin getirdiği olumlu ve olumsuz özelliklerin akademik kendini engelleme düzeyini etkilediği sonucu çıkarılabilir.

Akademik kendini engelleme cinsiyet, doğum sırası, yaş faktörü, öğrencilerin seçtiği kardeşin cinsiyeti, öğrencilerin seçtiği kardeşin doğum sırası, öğrencilerin seçtiği kardeşin yaşı değişkenlerine göre yapılan analiz sonucunda herhangi bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgudan hareketle akademik kendini engelleme puanları demografik değişkenlere göre farklılaşmamaktadır. Öğrencilerle yapılan bir araştırmada, erkeklerdeki akademik engelleme düzeylerinin, kızlara göre daha yüksek olduğunu bulunmuştur. Cinsiyet değişkeninin bizim çalışmamızda farklılık göstermemesi, diğer çalışmaların bulgularıyla çelişmektedir. Başka çalışmalarda cinsiyet faktörünün sonuçları oldukça fazla etkilediğini görmekteyiz. Bu konudaki araştırmaları incelediğimizde, demografik verilerden ziyade, ilişkilerin ve kişinin bir işi yapmaya olan inancının akademik kendini engelleme davranışını ortaya çıkardığı

sonucuna varılabilir. Yunanistan’da yapılan bir araştırmaya göre, kişinin bir konuya ilişkin öz-yeterlilik inancı, akademik kendini engellemeyi azaltmaktadır. Böylelikle kendine olan öz-yeterlilik inancının derecesi, akademik kendini engelleme düzeyini belirlemektedir. Öğrencinin öğrenme hedefleri, öğretmenin destekleyici rolü bağlamına ilişkin algıları akademik engelleme düzeyindeki değişikliklere neden olup, aralarında negatif bir ilişki bulunmaktadır (Chatzikiyriakou vd, 2019:61).

Bireyin yaşadığı başarılı deneyimler, motivasyon düzeyini arttırmakta, başarısız deneyimler ise motivasyonunu düşürmektedir. Başarısız olma durumundan kaçınan bireyler, genel olarak akademik olarak kendini baltalama davranışını geliştirirler. Başarısız olmanın yaratacağı duygularla baş etmektense, bu durumu çevresel faktörlere yüklemeyi tercih etmektedir. Benlik bütünlüğünü korumaya yönelik bu girişim, kişinin temel psikolojik problemlerinden biridir. Yapılan bir araştırmada; kendini sabote etme eğiliminin, narsistik kişilik özelliklerinden kendine yeterlik, hak iddia etme ve otorite tarafından anlamlı düzeyde açıklandığı görülmektedir. Kendini engelleme davranışı, yaşa, cinsiyete göre değil, ilişkilerin yarattığı psikolojik özelliklerin olumsuz yönde etkilenmesiyle ortaya çıkmaktadır (Kalyon vd, 2019:242).

Yapılan başka bir çalışmada otizmlili, down sendromlu, diyabetli ve ortopedik rahatsızlığı olan çocuklara sahip ailelerde kardeş ilişkileri incelenmiştir. Anne ve baba gözünden her çocuğun farklı algılandığını, annelerin kardeş empatisini babalara göre daha fazla bulduğunu, babaların ise erkek çocuklarını daha nazik bulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada her ailenin ve kardeş ilişkileri dinamiklerinin farklı olabileceği, bulgular dikkate alınarak ve ihtiyaca göre ilişkilerin yeniden şekillenmesi gerektiği ön görülebilir (Nielsen vd., 2012). Kendini engelleme, akademik olarak başarısız olma korkusunun yol açtığı bir tehdittir. Öz saygıya yönelik tehdidi, sıklıkla kullanmaya yönelik bir stratejiyi temsil ettiğini tespit eden araştırmacılar, 49 bağımsız etki büyüklüğüne sahip (N=25.550) 36 bağımsız çalışmanın meta analizi incelenmiştir. Bu çalışmaya göre, akademik başarı için akademik kendini engelleme davranışını önlemeye yönelik çalışmalar yapılması sonucuna varılmıştır (Schwinger vd., 2014: 744).

Öğrencilerin kardeş ilişkileri destek ve paylaşım düzeylerinin, akademik kendini engelleme düzeylerini negatif yönde etkilediği görülürken; kardeş ilişkileri çatışma ve kıskançlık düzeylerinin ise akademik kendini engelleme düzeylerini pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Bu sonuçlardan hareketle, kardeş ilişkilerinin yaşam boyu

süren bir ilişki biçimi olduğunu göz önüne bulundurarak, kardeşler arası yaşanan paylaşım ve birbirine olan desteğin, kişinin ilerleyen yıllarda akademik kendini engelleme davranışını geliştirmesine engel olacağını düşünülebilir. Kardeşler arasında yaşanan çatışma ve kıskançlık düzeyinin yüksek olması ise akademik kendini engelleme davranışını geliştirebileceği, kişinin başarılı olma kapasitesini düşürebileceği, olumsuz ilişkiler kurmasına neden olabileceği ileri sürülebilir.

5.2. Öneriler

Ülkemizde kardeş ilişkileri araştırmalarının literatürde yeteri kadar yer almadığı görülmüştür. Türkiye’de kardeş kıskançlığı konusunun henüz konuşulamayan toplumsal bir içerik taşıdığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, araştırmacıların bu konuda daha fazla çalışma yapmaları gerekmektedir.

Kardeş ilişkileri paylaşım boyutunda alınan sonuçlara göre, kardeş ilişkilerinde paylaşmanın önemini anlatan eğitim içeriklerinin hazırlanması ve özellikle okul öncesi kurumlarda uygulanması son derece önemlidir. Erken çocukluk ilişkilerinde sosyalleşme ile başlayan paylaşım, yeterince çalışılmadığında yetersiz kalarak kişinin işbirlikçi tutumunu da olumsuz yönde etkileyecektir. Son yıllarda çocukların oyuncaklarını paylaşmak istememesi, tek başına oyun kavramının daha sık yaşanır olması, ileride paylaşım eksikliği sebebiyle, kendini engelleme davranışının daha fazla oranda ortaya çıkabileceği öngörülmektedir.

Kardeş ilişkilerinde 15-16 yaş kız öğrenciler lehine çıkan sonuçları düşünüldüğünde, ergenlik dönemi kızların annesel koruma konumuna doğru geçtiğini, bu sebeple kardeşleriyle daha olumlu ilişkileri geliştirdiğini düşünebiliriz. Bu sebeple bu yaş grubu öğrencilerine, okullarda kardeşlik ilişkileri dersleri vererek diğer çocuklara örnek olması fikri geliştirilebilir. Akran iletişimi üzerinden kardeş ilişkilerinde olumlu bi gelişme olabilir.

Türkiye’de kardeş ve kardeş ilişkilerinde yapılan lisans üstü tezleri ayrıntılı olarak inceleyen araştırmada bu konunun ilk olarak 1991 yılında işlendiği görülmüştür. Araştırmanın bulgularında daha çok psikoloji alanında çalışmalar yapıldığı, ancak detaylı bir kuramsal temele dayandırılmadığı tespit edilmiştir (Kale vd., 2021:155). Bu sebeple sağlam bir kuramsal zemine dayandırılarak yapılacak çalışmalar işlevsel olacaktır. Okul öncesi çocukları kardeş ve kardeş ilişkileri ile ilgili araştırmaların yeterince olmaması, çocukların okuma yazma bilinmemesi ve çocukların yaşları

itibariyle değerlendirme yapabilecek konumda olmadığı dūşünölmüş olabilir. Ancak nitel araştırmalar yoluyla çalışmalar yapılarak, eğitim sürecinde akranlar üzerinden gelişen kıskançlıklar için önlemler alınabilir. Kardeş ilişkileri yaşamın her alanında süren, akran ve iş ilişkileriyle ikame bir şekilde devam eden bir ilişki biçimidir. Bu sebeple tüm alanlardaki kardeş ilişkilerinin nasıl bir yer edindiğini bulmaya çalışmak alan yazında etkili olacaktır. Kardeş kıskançlığı, kardeşler arasında oldukça yer etmiş, ancak ölkemizde kıskançlık konusu konuşulmaya henüz başlanmayan bir konu olmuştur. Okul öncesi çocuklarında sık sık karşılaştığımız kıskançlık ilişkileri aileler tarafından göz ardı edilmekte diğer çocuğa yöneltilmektedir. Ailelerin kardeşler arasındaki tutumuna ilişkin çalışmalar yapılıp, ne tür eğitimlerle kardeş ilişkilerinde yeterli bir düzeye gelineceği ortaya çıkarılabilir.

Kardeş ilişkilerinde çatışmanın akademik engelleme düzeyini yükselttiği ve öğrencilerin bu konuda kendini daha fazla engelledikleri görölmüşür. Aile içinden başlayarak çatışmanın objektif bir tarafla özöme ulaştırılması, anne babanın eşit yaklaşımı uzlaştırıcı bir etken olacaktır. Kardeş ilişkileri ile ilgili kamu kuruluşları, belediyeler, aile sağlığı merkezleri gibi kurumlar eğitim verebilir. Aile ve çocuklara iletişim konusunda eğitim verilebilir. Kardeş ilişkilerinde yaşanan destek ilişkisi ise, iş birliği yapmanın, bir arada yaşamının her ne koşulda olursa olsun yardımcı olmanın yollarını açabilir, çocuklara ve ailelere bu konuda eğitimler verilebilir. Araştırmanın okul öncesi ve orta okul bölümlerinde yapılması, kardeş ilişkilerinin yaş gruplarına göre ne düzeyde etkilediğini göstermesi açısından aydınlatıcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2015). Bireysel Psikoloji. (Çev. Ali Kılıçoğlu), Say Yayınları, İstanbul.
- Akar, H., Doğan Yıldız, B., Üstüner, M. (2018). *The Relationships between Positive and Negative Perfectionisms, Self-Handicapping, Self-Efficacy and Academic Achievement*. European Journal of Contemporary Education, Vol.7 S:7-20
- Aker, H., Çelik, O. T., & Karataş, A. (2019). *Akademik Kontrol Odağı Ve Başarı Amaç Yöneliminin Kendini Sabotajı Yordama Düzeyinin İncelenmesi*. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi, 8(3), 1840-1859.
- Akman, G. N. (2014). Nicel Ve Nitel Araştırma Yöntemleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Aktaş, F. E. (2017). Kardeş İlişkileri Ölçeği'nin (Kiö) Geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 499-515.
- Anlı, G., Taş, İ., Güneş, Z., Yazgı, Z., & Sevinç, H. (2018). Akademik Kendini Engelleme Ölçeği'ni Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Opus International Journal Of Society Researches*, 8(15), 1198-1217.
- Arabacı, N., & Ömeroğlu, E. (2016). Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı'nın (Abçıda) Geliştirilmesi: Geçerlik Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2016(7), 1-21.
- Aydoğan, Y. (2006). Ev Ortamının Çocuğun Gelişimine Göre Düzenlenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 10(10).
- Berglas, S., & Jones, E. E. (1978). Drug choice as a self-handicapping strategy in response to noncontingent success. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36(4), 405-417
- Bowlby, J. (2013). *Bağlanma*. Pinhan Yayıncılık, İstanbul, S.237.
- Buhrmester, D., & Furman, W. (1990). Perceptions Of Sibling Relationships During Middle Childhood And Adolescence. *Child Development*, 61(5), 1387-1398.
- Bülbül, N. ve Akkaynak, M., (2021). Okul Öncesi Eğitimine Devam Eden 48-72 Aylık Çocukların Rekabet Stilleri ile Çocuklara Yönelik Ebevenyn Tutumları

Arasındaki İlişki Düzeyi, Cilt:8 Sayı:1, 32-66, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Büyüköztürk. Ş. Çokluk. Ö. ve Köklü. N. (2011). *Sosyal bilimlerde istatistik* (7. Baskı). Pegem Akademi.

Can A. (2017). *Spss İle Bilimsel Araştırmalar Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Pegem Akademi, *Ankara*.

Chatzikyriakou, G., Gonida, E. & Kiosseoglou, G. (2019). Academic Self-Handicapping İn Adolescence: The Role Of Personal And Perceived Contextual Factors, *Published by Psychological Society of Northern Greece* S:61 2019

Cocorada, E., (2011). Academic Self-handicapping and Their Correlates in Adolescence, *Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Vol. 4, Social Sciences*, S:58.

Çınarbaş, D. C., & Nilüfer, G. (2019). Adler Ve Sulloway'ın Doğum Sırası Kuramları Ve Görgül Bulgular İle İlgili Bir Derleme. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59(1), 125-151.

Demirtaş, S. (2021). Efsaneler Bağlamında Türk Kültüründe Kardeşlik Olgusu. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (4), 220-227.

Donrovich, R., Puschmann, P., & Matthijs, K. (2014). Rivalry, Solidarity, And Longevity Among Siblings: A Life Course Approach To The İmpact Of Sibling Composition And Birth Order On Later Life Mortality Risk, Antwerp (1846–1920). *Demographic Research*, 31, 1167-1198.

Dunn, J., & Mc Guire, S. (1992). Sibling And Peer Relationships İn Childhood. *Child Psychology & Psychiatry & Allied Disciplines*, 33(1), 67-105.

Dunn, J. (2007). Siblings and socialization. J. E. Grusec ve P. D. Hastings (Ed.), *Handbook 72 of socialization: Theory and research içinde* (s. 309–327). Guilford Press.

Erginoğlu, S. E. (2015). Kardeş İlişkileri, Anne-Baba Tutumları, Davranış Ve Uyum Problemlerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Ankara Üniversitesi, Ankara*, S:59

- Faber, A., & Mazlish, E. (2011). Kardeş Rekabeti. *Doğan Kitap, İstanbul*.
- Freud, S. (2006). Rüya Yorumları, *Payel Yayınları, İstanbul* S:167
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's Perceptions Of The Personal Relationships İn Their Social Networks. *Develop Mental Psychology, 21(6)*, 1016.
- Göçtü, N.G., (2014). Farklı Gelişen Çocukların Kardeşleri Ve Anneleri'nin Suçluluk Ve Utanç, Depresyon Düzeyi Ve Stresle Başa Çıkma Becerileri'nin İncelenmesi, *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Uygulamalı Psikoloji Programı Yüksek Lisans Tezi*, 2014:75
- Kale, M., Karagöz, S., & Nur, İ. (2021). Eğitim Ve Sosyal Bilimler Alanında Kardeş İlişkileri Konusunda Tezlerin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(1)*, 148-160.
- Kalyon, A., Dadandi, İ., Yazıcı, H. (2019). The Relationships Between Self-Handicapping Tendency and Narcissistic Personality Traits, Anxiety Sensitivity, Social Support, Academic Achievement, *Karadeniz Technical University, Fatih Faculty of Education, Department of Psychological Counseling and Guidance, Trabzon – Turkey, S:242*
- Kılıç, S. (2013). Örneklem Yöntemleri. *Journal Of Mooodisorders, 3(1)*, 44-6.
- Khalid, A., Iqbal, K., Ghaffari, A. S., Mughal, S., & Hussaian, M. M. (2023). The Mediating Role of Metacognition in the Relationship between Self-efficacy and Self-handicapping on Academic Achievement among Univesity Undergraduates AlQantara, Volum 9, Issue 4, *Department of Applied Pyscology, The Islamia University of Bahawalpur 2023:3*
- Kippen, R., & Walters, S. (2012). Is Sibling Rivalry Fatal Siblings And Mortality Clustering. *Journal Of Inter Disciplinary History, 42(4)*, 571-591.
- Köşkdere, A.A. (2015). Rekabet ve Kıskançlık, *Psikanaliz Dergisi, Bağlam Yayınları, S:73*
- Litvinova, A., Balarabe, M., Mohammed, A.I., (2015). Influence of Personality Traits and Age on Academic Self-Handicapping among Undergraduate Students Among *Undergraduate Students of Ahmadu Bello University, Vol.06 No.15 2015:9*

- Miller, A. L., Volling, B. L., & Mc Elwain, N. L. (2000). Sibling Jealousy In A Triadi Ccontext With Mothers And Fathers. *Social Development*, 9(4), 433-457.
- Minnett, A. M., Vandell, D. L., & Santrock, J. W. (1983). The Effects Of Sibling Status On Sibling İnteraction: Influence Of Birth Order, Age Spacing, Sex Of Child, And Sex Of Sibling. *Child Development*, 1064-1072.
- Mitchell, J. (2013). The Law Of The Mother: Sibling Trauma And The Brotherhood Of War. *Canadian Journal Of Psychoanalysis*, 21 ve 32
- Mitchell, J. (2011). Kardeşler, Cinsellik ve Şiddet, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Psikoloji Dizisi No.5 s.1-3*
- Neubauer, P. B. (1982). Rivalry, Envy, And Jealousy. *The Psychoanalytic Study Of The Child*, 37(1), 121-142.
- Nielsen, K. M., Mandleco, B., Roper, S. O., Cox, A., Dyches, T., & Marshall, E. S. (2012). Parental Perceptions Of Sibling Relationships İn Families Rearing A Child With A Chronic Condition. *Journal Of Pediatric Nursing*, 27(1), 34-43.
- Öz Soysal, F., Yurdabakan, İ., Uz Baş, A., & Aysan, F. (2016). Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği Nin Genç Yetişkinlerde Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Journal Of Human Sciences*, 13(3).
- Özdemir, S. (2021). Kıskançlık Olgusu Ve Akademik Örgütlere Yansıması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(30), 652-676.
- Özkan, S. (2020). Pyotr Kropotkin'in İnsan Ve Toplum Anlayışı. *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (1), 97-134.
- Pala, Z., (2020). Ergenlerde Şiddet Eğilimi İle Akademik Kendini Engelleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, 2020:56
- Parman, T., (2015). Kıskançlık, *Psikanaliz Dergisi, Bağlam Yayınları*, s:5
- Polat, Y. B. (2017). Haset, İmrenme Ve Kıskançlık Duygu Durumlarının Ayırıştırılması. *Aydın İnsan Ve Toplum Dergisi*, 3(2), 29-42.

- Polat, O., Gldoğan, E., (2016). Kardeşler Arası Őiddete Genel Bir Bakış, *Literatür Sempozyum Dergisi*, sayı:9 S:9
- Pulford, B. D., Johnson, A., & Camp; Awaida, M. (2005). A Cross-Cultural Study Of Predictors Of Self-Handicapping In University Students. *Personality And Individual Differences*, 39(4), 727-737.
- Rittenour, C. E., Myers, S. A., & Brann, M. (2007). Commitment And Emotional Closeness In The Sibling Relationship. *Southern Communication Journal*, 72(2), 169-183.
- Rodop, Ő. (2015). Çocuklarda Kardeş İlişki Kalitesi, Uyum Problemi, Çatışma Algısı Ve Ebeveyn Kabul-Reddi Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). *İstanbul Üniversitesi*, İstanbul.
- Sabaz, M.,(2020). Ergenlerde İnternet Bağımlılığının Akademik Kendini Engelleme ve Psikolojik Dayanıklılık zerindeki Etkisi, *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, 2020:53
- Sarıçalı, M., (2014). Psikolojik Danışman Adaylarının Kendini Engelleme Algılarının zgnlk Düzeyleri Ve Aldıkları Süpervizyon Açışından İncelenmesi, *Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, s:59
- Saxena, N.C., Pal, A.K., Prusty, B.K. and Kumar, P. (1998) Quality of Life Index of the Mining Area. Special Issue on Environment of the Indian Mining *and Engineering Journal*, Centre of Mining Environment, Indian School of Mines, Dhanbad, 15-18 July 1998.
- Schwinger, M., Wirthwein, L., Lemmer, G., & Steinmayr, R. (2014). Academic self-handicapping and achievement: A meta-analysis. *Journal of Educational Psychology*, 106(3), 744–761.
- Sharma, V., Shikhu, L. P., & Jha, M. (2019). Sibling Rivalry Disorder: Issues Of Diagnosis And Management-A Case Report. *Journal Of Indian Association For Child And Adolescent Mental Health*, 15(2), 140-153.

- Sönmez, Ö.A., &Çakır, G. (2019). Kardeş İlişkilerinin Benlik Saygısı İle Diğer Değişkenler Açısından İncelenmesi, *İnsan Ve Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 352-363.
- Şahan, R. (2015). İslamın Kardeşlik Anlayışı: Bir Vücutun Organları. *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 1(1), 113-140.
- Şengül, B. Z. (2019). The Dynamics Of Self-Defeating Patterns With İn The Context Of Sibling Relationships: A Qualitative Longitudinal Research Study. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). *Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara*.
- Şipal, R. F., Yeğencil, C., & Toka, N. (2012). Okul Öncesi Dönemde Aralarında Yaş Farkı Olan Ve İkiz Kardeşler Arasındaki Kıskançlığın Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama*, (5), 55-68.
- Urdan, T., Midgley, C. (2001). Academic self-handicapping: What we know, what more there is to learn?., *Educational Psychology Review* 13(2), 115-1138.
- Üzbe, N., & Bacanlı, H. (2013). Başarı Hedef Yönelimi, Benlik Saygısı Ve Akademik Başarının Kendini Engellemeyi Yordamadaki Rolü. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 33-50.
- Üzel, I. (2020). 48-72 Aylık Çocukların Saldırganlık Yöneliminin Oyun Etkileşimine Etkisinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *İstanbul Okan Üniversitesi, İstanbul*.
- Yalçın, E. (2022). Birlikte Yaşama Kültürü Bağlamında Kültürlerarası Etkileşimler Üzerine Bir Araştırma. *İçtimaiyat*, 6(Göç Ve Mültecilik Özel Sayısı), 147-164.
- Yazdizadeh, P., Hafezi, F., Ehteshamzadeh, P., Heidari, A., Saadi, Z.E., (2023). Effectiveness of Reality Therapy on Emotion Regulation Difficulty and Academic Self-Handicapping of Students: A Pilot Study, *Caspian Journal of Health Research "Caspian J Health Res" Vol.8*
- Yıldırım, O., & Sezer, Ö. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Kendilerini Değerlendirmelerinin Ve Kardeş İlişkilerinin İncelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 86-117.

Yılmaz, M. T., Kesici, Ş. (2014). Anne Baba Tutumları Ve Kardeş Sırasının Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışlarının Gelişimine Etkisi. *Türkiye Sosyal Politika Ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 131-156.

EKLER

Ek 1. Akademik Kendini Engelleme Ölçeği

Akademik kendini engelleme ölçeği

	Aşağıda size ile ilgili olabilecek bazı ifadeler yer almaktadır. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyup sizin için uygun olan madde(ler) ile karşınıza (X) işareti koyunuz.	Hiç	Nadiren	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
1	Bazı öğrenciler sınavdan önceki gece vakitlerini boşa harcarlar. Sınav sınavdan iyi alırlarsa geçirdikleri boş vakitleri gerekeceği gösterirler. Bu sizin için ne kadar geçerlidir?	1	2	3	4	5
2	Bazı öğrenciler bilerek birçok farklı etkinlik uğraşır. Bu öğrenciler okul çalışmalarında ya da ödevlerinde başarısız olurlarsa bu durumu başka şeylerle uğraşmalarından dolayı olduğunu söyleyebilirler. Bu sizin için ne kadar geçerlidir?	1	2	3	4	5
3	Bazı öğrenciler kendilerini ders çalışmaları alıkoyacak sebeplerle (iyi hissetmeyecekleri, anne-babasına yardım etmeye lazım, kardeşine bakmaya gerek vb.) Bu öğrenciler okul çalışmalarında ya da ödevlerinde başarısız olursa bunların sebep olduğunu söyleyebilirler. Bu sizin için ne kadar geçerlidir?	1	2	3	4	5
4	Bazı öğrenciler akademilerinin sınıfı dikkatlerini dağıtmasına ya da ödev yapmalarını engellemelerine izin verir. Sınav başarısız olurlarsa arkadaşlarından kendilerini alıkoyduğunu söyleyebilirler. Bu sizin için ne kadar geçerlidir?	1	2	3	4	5
5	Bazı öğrenciler derslerde bilerek çok geyrek etmez. Sınav başarısız olurlarsa çabalamadıkları için böyle olduğunu söyleyebilirler. Bu sizin için ne kadar geçerlidir?	1	2	3	4	5
6	Bazı öğrenciler okul işleri ya da ödevlerini son dakikaya kadar erteler. Bu öğrenciler başarısız olurlarsa bunun sebep olduğunu söyleyebilirler. Bu sizin için ne kadar geçerlidir?	1	2	3	4	5

Ölçek Bilgileri:

Araştırma İstanbul ilinde iki ortaokul ve 81 ilde öğrenim gören 828 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada açımlayıcı faktör analizi için 405 öğrenciyi kapsayan Araştırma Grubu I ile doğrulayıcı faktör analizi için 423 öğrenciyi kapsayan Araştırma Grubu II ile yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları orijinal formda olduğu gibi tek faktörlü yapının iyi uyum verdiğini göstermiştir ($\chi^2/sd=1,12$, $p<.001$, RMSEA=.018, RMR=.030, GFI=.992, AGFI=.981, CFI=.998, NFI=.975, RFI=.975, IFI=.998, TLI=.997). Ölçeğin Cronbach alphas iç tutarlılık katsayısı .81 olarak bulunmuştur. Ölçeğin maddelerinin ayırt etme gücünü belirlemek için yapılmış madde analizine göre ölçeğin dizeltilmiş madde-toplam korelasyonları .48 ile .63 arasında değerlere sahiptir.

Ek 2. Kardeş İlişkileri Ölçeği

Kardeş İlişkileri Ölçeği (KİÖ)

	Hiz Uygun Değil	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun	Tamamen
1. Tartışsak da sonrasında uzlaşırız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2. Başımı sıkıştığında birbirimizin yardımına koşarız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3. Zor durumlarda birbirimizin yanında oluruz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4. Birbirimizin başarılarıyla gurur duyuyoruz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5. Birbirimizi korur kollarız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6. Neredeyse hiçbir konuda anlaşamayız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7. Zıt karakterlere sahibiz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8. Birbirimize kendi isteklerimiz için emirler veririz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9. Birbirimize kendi isteklerimizi zorla yaptırırız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10. Kimseye anlatamadığımız şeyleri birbirimizle paylaşıyoruz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11. Birbirimize değer veririz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12. Anne babamıza söyleyemeyeceğimiz şeyleri birbirimize anlatırız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13. Birbirimize sırlarımızı güvenle anlatırız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14. Birbirimizle tartışım kurmakta güçlük yaşarız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15. Birbirimizin zarar görmesine dayanamayız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16. Sıklıkla birbirimizle küseriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17. Sebepsiz yere kavga ederiz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18. Birbirimizi sinir etmek için uğraşırız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19. Sürekli tartışma halindeyiz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20. Başkalarına karşı birbirimizin hatalarını kapatırız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21. Birbirimizle rekabet içinde olsak da birbirimizin başarısını destekleriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22. Birbirimizi oldukça kıskanırız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23. Birimizin daha fazla ilgi görmesi diğerinin canını sıkar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Ölçek toplam 23 madde ve "destek", "çatışma", "paylaşım" ve "kıskançlık" olmak üzere 4 faktörden oluşmaktadır.

Destek: 1, 2, 3, 4, 5, 11, 15, 20, 21

Çatışma: 6, 7, 8, 9, 14, 16, 17, 18, 19

Paylaşım: 10, 12, 13,

Kıskançlık: 22, 23

Tersine puanlanan maddeler: 6, 7, 8, 9, 14, 16, 17, 18, 19, 22, 23

Ölçekten alınan yüksek puan ise öğrencilerinin kardeşleriyle ilişkilerinin niteliğini olumlu anlamına gelmektedir.

80

Ek 3. Demografik Bilgi Formu

|

Değerli katılımcı; bu çalışma Sabahattin Zaim Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi araştırmasıdır. Soruları içtenlikle cevaplamanız bizler için yeterli olacaktır. Araştırma Kardeş İlişkilerinin ne şekilde geliştiğine ilişkindir. Büyük ya da küçük kardeşinizin olması ankete katılım için yeterlidir. Sorulara bir kardeşinizle ilişkinize dair cevap vermeniz dahilinde, daha verimli bilgiler elde edebiliriz. Çalışma için zaman ayırarak bilim dünyasına katkı sağladığınız için teşekkürler. Şengül Yaşar [Erverdi](#).

Yaşınız?

Sınıfınız?

Cinsiyetiniz?

Kaç kardeşiniz?

Doğum sıranız?

Büyük kardeş

Ortanca

Küçük kardeş

Kardeşinizin doğum sırası?

Büyük kardeş

Ortanca

Küçük kardeş

Kardeşinizin cinsiyeti?

Kadın

Erkek

Kardeşinizin yaşı?

Ek 4. Milli Eğitim Bakanlığı İzni ve Valilik Onay Belgesi

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

GÜNLÜDÜR

Sayı : E-59090411-44-46231171
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Şengül YAŞAR
ERVERDİ)

23.03.2022

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.02.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Valilik Makamının 22.03.2022 tarihli ve 46144128 sayılı oluru.

Valilik Makamının Anket ve Araştırma İzni konulu ilgi (b) oluru ve kullanılması uygun görülen ölçme araçlarının Müdürlüğümüzce mühürlenmiş örnekleri ekte gönderilmiştir.

İlgi (a) genelgenin 28. maddesinde; "Araştırma uygulama izni alan kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve araştırmacılar tamamladıkları bilimsel araştırma ile ilgili sonuç raporlarını, izni aldıkları ilgili birime çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde göndereceklerdir." ifadesi yer almaktadır.

Olur gereğince işlem yapılması ve araştırma sonuç raporunun ekte sunulan örneğe göre Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şubesine gönderilmesi hususlarında gereğini arz ederim.

Abdurrahman ENSARİ
İl Milli Eğitim Müdürü a.
Şube Müdürü

Ek:
1- Valilik Oluru (1 Sayfa)
2- Rapor Örneği
3- Ölçekler

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-46144128
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Şengül YAŞAR
ERVERDİ)

22/03/2022

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinin bilinmeyen tarihli ve 23671 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 18.03.2022 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Kardeş İlişkileri, Kardeş Kıskaçlığı ve Akademik Kendini Engelleme
Arasındaki İlişki
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : İstanbul
Araştırma Yapılacak Kişiler : Resmi/ Özel Lise Öğrencileri
Araştırmanın Süresi : 2021 - 2022 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
22/03/2022
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

- Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (3 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

ÖZ GEÇMİŞ

ŞENGÜL YAŞAR ERVERDİ

- 1995 Taksim Atatürk Lisesi'nden mezun olma
- 2007 Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği Mezun Olma
- 2007 Minik Eller Drama Eğitimi Atölyesi Müzik Öğretmenliği
- 2014 Minik Eller Doğa Evi Anaokulu Müdürlüğü
- 2019 İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Bölümü'ne giriş

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Görev yaptığı kurum: Minik Eller Doğa Evi Anaokulu